

Pannon Egyetem, MFTK
Kari Tudományos Diákköri Konferencia
és
Fiatal Kutatók Színrelépése
2012 tavasz

Hova igyekeznek a menekültek?

Tartalomjegyzék

	Bevezetés.....	3. oldal
I.	Fogalmi és történeti áttekintés.....	5. oldal
II.	Nemzetközi szabályozás.....	8. oldal
III.	Európai szabályozás.....	12. oldal
IV.	Illegális migráció.....	19. oldal
V.	Magyarországi menekülthelyzet és szabályozás.....	27. oldal
VI.	Menekültügyi eljárás.....	36. oldal
VII.	Debreceni Befogadó Állomás.....	42. oldal
VIII.	Sztereotípiák és a menekültkérdés.....	46. oldal
IX.	Összefoglalás.....	53. oldal
X.	Felhasznált irodalom.....	55. oldal

„Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell, hogy viseltessenek.”

/Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 1. cikke/ ¹

Bevezetés

Dolgozatom témája a XX., illetve a XXI. század egyik legnagyobb és legtöbb kihívással járó globális jelensége, a migráció. A migráció vagy népességmozgás Magyarországra is jelentős hatással van, mégpedig a tekintetben, hogy a rendszerváltást megelőzően hazánkban több menekültet fogadtunk, mint ahányan érkeztek. Ez a rendszerváltozás körüli években megfordult, így ma Magyarország sokkal inkább tranzitország szerepét tölti be és csak kismértékben célország.

A dolgozatomban szeretném a menekültekkel kapcsolatos témakört tanulmányozni, először ismertetném a nemzetközi, majd az Európai Unió szabályozást és tendenciákat. Külön fejezetben mutatom be a magyarországi menekülthelyzetet és a szabályozását, kiemelve a rendszerváltást követő időszakot.

A dolgozatom hetedik fejezetében bemutatom a Debreceni Befogadó Állomást, ami jelenleg Magyarország legnagyobb és legtöbb személyt befogadó állomása. A befogadó állomás története és adatai mellett, személyes példákon keresztül ismertetem, hogy Magyarországon hogyan élnek a menekültek, miként történik a gyakorlatban a menekültügyi eljárás. Be kívánom mutatni, hogy miként élik meg a menekültlétet, milyen negatív vagy pozitív hatások érik őket a táborban és Debrecen városában illetve, hogy milyen jövőképet látnak maguk előtt, látnak-e az esélyt a társadalmi integrációra. Dolgozatom utolsó részében röviden kitérek arra a jelenségre, hogy a külföldiek – főként a harmadik világból érkezők -, menekültek társadalmi befogadottsága és elfogadottsága Magyarországon nem mutat pozitív képet. Remélem, hogy a személyes példák ezeket a sztereotípiákat valamelyest meg tudják változtatni.

A dolgozatom végén szeretnék átfogó képet kapni a menekülthelyzetről, ami - ha hazánkban nem is annyira jelentős probléma -, mindenképp létező jelenség, illetve a tranzitország-szerep is jár kötelezettségekkel és feladatokkal. Szakdolgozatomban nem kívánok a nyugat-európai - bevándorlás okozta - feszültségekre kitérni, illetve a

¹ Universal Declaration of Human Rights – Hungarian;
http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf; 2. oldal. Letöltés ideje: 2011. 11. 11.

bevándorlás folyamatát ismertetni, csak a menekültkérdésre szűkítem le a dolgozatom témáját.

A szakdolgozatomban feldolgozom a menekültügyi szabályozás lehetséges forrásait, azokat összegezve és összevetve ismertetem a jelenlegi szabályozás bonyolultságát és összetettségét. A Debreceni Befogadó Állomáson készített dokumentumfilmen keresztül mutatom be, hogy milyen a menekültek élete, ami személyesebbé és kézzelfoghatóbbá teszi a kérdést. Az idegenellenességről szóló fejezetben a Magyar Helsinki Bizottság, a Pro Asyl és a Társi kutatásait és legújabb felméréseit mutatom be.

Hova igyekeznek a menekültek? – erre most még nincsen válasz, de a szakdolgozat konklúziója meg fogja adni azt, amit a példák és a tendenciák alá fognak támasztani.

I. Fogalmi és történeti áttekintés

Mielőtt a menekültkérdéssel részletesebben foglalkoznánk, feltétlenül tisztázni kell a fogalmakat. Számos fogalom használatos a témakörben, mint: migráció, bevándorlás; hontalan, menekült, migráns, befogadott, oltalmazott, menedékes, de gyakran tapasztalható, hogy sok esetben a fogalmak használata nem adekvát. Fontosnak tartom, hogy a fogalmakkal külön foglalkozzak, több aspektusból világítsam meg és egyértelműsítsem azokat.

A migráció nagyon sokrétű és összetett fogalom. A migráció a népesség mobilitásának térbeli formája. Alanyai olyan személyek, kisebb csoportok vagy akár egész népcsoportok, akik akár hazájuk határain belül - belső migráció - vagy a határokon kívülre vándorolnak. A migránsok tehát azok az emberek, akik vagy kényszer miatt, vagy szabad akaratukból elhagyják hazájukat és máshol keresnek új hazát. Sokan egy bizonyos idő elteltével hazatérnek, de sokan soha nem térhetnek vissza. Vannak olyanok, akiket a kalandvágy hajt, de sokan gazdasági és/vagy politikai nyomás hatására döntenek a migráció mellett. A legsúlyosabb eset az, amikor valakinek azért kell elhagynia országát, mert faji, vallási hovatartozása és politikai nézetei miatti megkülönböztetés, kényszer és megaláztatás éri, kegyetlen bánásmódban van része vagy polgárháborús helyzet alakult ki az adott területen. A migráció lehet legális és illegális. Népességmozgás mindig is volt, ezt olyan történelmi példák igazolják, mint a zsidók kivonulása Egyiptomból – a zsidók ezt most is ünneplik, ez a Pészah ünnepe – vagy akár a magyarok vándorlása, majd a honfoglalás. Természetesen ezeket a mozgásokat migrációként definiálni nem lenne tudományos, hiszen a mostani migráció fogalma határokhöz van kötve, ezeknél a történelmi eseményeknél azonban még nem beszélhetünk a mai határfogalomról.² Az elmúlt évtizedekben tömegessé váló népmozgások miatt ismét nagyobb figyelem irányult erre a jelenségre, ugyanis sok szempontból ez a folyamat lehet akár hasznos is, de számos negatívuma is van, amelyek komoly társadalmi feszültségekhez vezethetnek. A fontossága abban rejlik, hogy a népességmozgások nélkül a társadalmak és a gazdaságok életképtelenné válnának. Az alacsonyabb presztízű munkákat a bevándorlók elvégzik, illetve sokszínűvé alakítják a társadalmat, és megjelenik a multikulturalizmus is. Ezekben az esetekben a migráció alanya és a befogadó ország számára is előnyös ez a jelenség, viszont több nyugat-európai nacionalista, jobboldali, bevándorló-ellenes párt vagy szervezet, mint például a francia

² Bodor Virág interjúja Sik Endrével. http://www.tatapume.org/fileadmin/tatapumeftp/hu/hu_02_Z.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 03.

Nemzeti Front, az osztrák Osztrák Szabadságpárt vagy a belga Flamand Érdek³ úgy véli, hogy a migráció elszívja a befogadó ország összes tartalékát, elveszi az ott élők lehetőségeit és képtelenek beilleszkedni a többségi társadalomba. Megoldási javaslataik a problémára igen radikálisak, szerintük a bevándorlókat haza kellene küldeni hazájukba. Egy 2000-es példa viszont jól illusztrálja, hogy a negatívumok gazdasági aspektusa nem feltétlenül valós. 2000-ben Nagy-Britanniában a bevándorlók 4 milliárd dollárral többet fizettek be adó formájában, mint amennyi segínyt és egyéb járandóságot kaptak.⁴ A második érv a vándormozgalmak mellett az, hogy elősegítik a demográfiai folyamatokat, a társadalom megfiatalodhat, ez azonban az ellenzők érveként is megjelenik – a szélsőjobboldali pártok sokszor a „nemzeti vér felhígulásának” képével érvelnek⁵ -, így feloldhatatlan ellentéteket és viszályokat szülve. Európa - ami a migráció egyik fő iránya - előregedő társadalma, amely hagyományosan konzervatívabb értékekkel képvisel, nem tud megküzdeni a tömegessé váló nemzetközi migrációval, a fellazuló társadalmi szerkezettel, az új kulturális hatásokkal. Ahol jelentős a bevándorlók száma, ott nőnek a társadalmi különbségek és nem ritkán a bűnözés is. Emiatt egyre több országban egyre erősödnek a xenofób és bevándorló-ellenes, szélsőséges és a multikulturalizmus elleni hangok, a bevándorlók pedig egyre rosszabbul tolerálják a kialakult helyzetet. Ezek pedig olyan események kialakulásához vezetnek, mint például a 2005-ös Párizs elővárosaiban kitört lázadások,⁶ vagy a 2011-es londoni zavargások.⁷

Gyakran felcserélhető kifejezésként használják a migráns/menekült és a bevándorló kifejezést. Helytelenül, mert a két meghatározás között nagyon lényeges különbség van. A bevándorló olyan személy, aki huzamosabb ideig kíván az országban maradni, főként munkavállalás céljából és ennek érdekében lépéseket is tesz, tartózkodási, munkavállalási vagy letelepedési engedélyért folyamodik.

Azt, hogy kit és milyen körülmények között kell menekültnek tekinteni, azt az 1951-es Genfi Egyezmény határozza meg. Ennek értelmében a menekült az: „*aki faji, vallási okok,*

³ Kádár Gergely Péter: Európa válaszáton.

http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/kp_europa_valaszuton_110816.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 03.

⁴ Dr. Kondorosi Ferenc: *Rend és szabadság: esély Európában*. Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010. 153.

⁵ Bodor Virág interjúja Sik Endrével. http://www.tatapume.org/fileadmin/tatapumeftp/hu/hu_02_Z.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 03.

⁶ A francia zavargások visszhangja, 2005. november 07. <http://hvg.hu/vilag/20051107visszhang>; letöltés ideje: 2012. 03. 03.

⁷ London több negyedére áterjedtek a zavargások, 2011. augusztus 08.

http://kitekinto.hu/europa/2011/08/08/london_tobb_negyedere_atterjedtek_a_zavargasok; letöltés ideje: 2012. 03.03.

*nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni”.*⁸

A két fogalom meghatározása után látható a különbség: a bevándorló útját és célállomását előre megtervezve, szabad akaratából hagyta el hazáját. A menekült számára ezzel szemben sokszor nem ismert a célország és kényszer hatására dönt úgy, hogy elindul. A másik lényeges különbség, hogy a bevándorlók dönthetnek úgy, hogy otthagyják az országot és hazamennek, viszont a menekültek a legritkább esetben térhetnek vissza hazájukba.

A szakdolgozatomban a továbbiakban a menekültekkel és az ő helyzetükkel kíván foglalkozni.

⁸ A menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény
<http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/pdf/informacioforrasok/egyezmények/az-1951-es-egyezmeny-es-az-1967-es-kiegeszito-jegyzokonyv.html> -2. oldal

II. Nemzetközi szabályozás

A nemzetközi menekültügyi szabályozás kezdeti lépései az első világháború utáni időszakra vezethetők vissza. A legismertebb alakja a Népszövetség első menekültügyi főbiztosa, - aki elnyerte a Nobel-békedíjat is, - Fridtjot Nansen volt. Az első világháborút követően a menekültügyi szabályozásra jellemző volt, hogy mindig konkrét ügyre adtak választ, nem volt átfogó, mindenütt érvényes menekültfogalom. Minden egyes menekültkrízisre külön egyezményekre, megállapodásokra volt szükség. Ebben az időszakban a menekültkérdés Európára korlátozódott, olyan gócpontokkal, mint az októberi orosz forradalom, az Oszmán Birodalom szétesése, majd a második világháborút megelőző diktatúrák kialakulása.⁹

A nyugati szövetséges nagyhatalmak reménykedtek abban, hogy ha a második világháború áldozatai hazatérnek, akkor a menekülthelyzet is megoldódik. De ez nem így történt, sőt egyre több Európán kívüli országban is komoly menekültügyi probléma merült fel, mint a tibeti menekültek nagy száma Indiában vagy Hong Kong¹⁰ területe feletti nemzetközi vita során elmenekült személyek, ennek ellenére működésének első éveiben szinte csak az európai problémákra koncentrált a szervezet. Az ENSZ nem várt tovább, és 1951. január elsején megkezdte működését az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága. A feladata egyértelmű volt: kormányokkal, nemzetközi segélyszervezetekkel együttműködve biztosítani kell a menekültek jogvédelmét. A Hivatal felállításával párhuzamosan az ENSZ Közgyűlése döntött a menekültek jogállásával kapcsolatos Konvenció megalkotásáról. A Genfi Konvenció négy hét alatt készült el, 1951-ben hirdették ki, de a hosszú ratifikálási folyamat miatt csak 1954-ben lépett hatályba. Ez áttörést jelentett, mivel ebben megjelent egy általánosan elismert, nemzetközi jogilag érvényes menekültfogalom. A *Genfi Menekültügyi Egyezmény* (Genfi Konvenció) az időközi korlátozások ellenére a mai napig a nemzetközi menekültügy alapjogszabályának számít. Az egyezmény meghatározta a menekült fogalmát, ami elég tág és szubjektív megítélési teret adott az alkalmazása során.

A Konvenció 195. szakasza szerint: „Az egyéni ügy releváns tényeit első helyen magának a kérelmezőnek kell bizonyítania”.¹¹ Ez azt jelentette, hogy az üldöztetés bizonyításának elvárását egyénre szabták, így az üldözött csoporthoz, közösséghez való tartozás ténye nem jelentett azonnali biztosítékot a menekültstátusz eléréséhez.

⁹ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 24.

¹⁰ A világ menekültjeinek helyzete – A humanitárius segítségnyújtás öt évtizede. Budapest: ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Magyarországi Képvisellete, 2000. 5.

¹¹ A menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény

<http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/pdf/informacioforrasok/egyezmények/az-1951-es-egyezmény-es-az-1967-es-kiegészítő-jegyzékonyv.html>

Az Egyezmény általánosságban arra törekedett, hogy a menekültek a legkedvezőbb helyzetű külföldiek legyenek a befogadó országban, és amennyire csak lehetséges, hasonló jogok illessék meg őket, mint az adott ország állampolgárait. A Konvenció biztosította a Főbiztosság önállóságát az egyezmény ellenőrzése és alkalmazása felett.

Az Egyezmény és az azt kiegészítő jegyzőkönyvek három terület köré csoportosították a rendelkezéseket. Az első tárgykör a menekültstátusz megszerzésének és megszűnésének eseteit ismerteti. A második tárgykör sorra veszi a menekült és a befogadó állam jogait és kötelezettségeit, a harmadik rész pedig a dokumentum gyakorlati alkalmazásáról és diplomáciai szempontjairól szól.

A dolgozat szempontjából az első lényeges pont a félelem fogalmának kérdése, mivel *„a félelem egy szubjektív érzés, ezért szubjektív elem kerül a döntési folyamatba. Így sokszor az egyén sajátos helyzetét kell előrébb venni és nem a származási országában kialakult helyzetet. De a félelmét alá kell tudnia okokkal és objektív helyzettel támasztania. Így a döntésnek ötvöznie kell az objektív és szubjektív elemeket is, vagyis figyelembe kell venni a menekült családi, személyes, vallási hátterét, a politikai, társadalmi és nemzetiségi hovatartozását is. Emellett figyelembe kell venni a menekült saját helyzetértékelését, személyes tapasztalatait, vagyis minden olyan helyzetet, magyarázatot, ami indokot adhat a megalapozott félelemre. Akkor tekinthető a félelem megalapozottnak, ha okszerűen alátámasztja, hogy számára az élet az adott országban elviselhetetlenné vált”*.¹²

Az Egyezmény különbséget tesz a menekült és a gazdasági kivándorló között. Ez több ízben vitára ad okot, hiszen előfordulhat, hogy egy gazdasági intézkedés mögött vallási, társadalmi, nemzetiségi célok vagy egy meghatározott társadalmi csoport elleni szándékok húzódnak meg. Emiatt nehéz élesen elválasztani, ki az, aki valójában menekült és ki az, aki „csak” gazdasági kivándorló.

Az Egyezmény külön kitér arra, hogy kire nem vonatkozik a menekültként való elismerés.

1. *„Az Egyezmény nem alkalmazható azokra a személyekre, akik jelenleg nem az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosától, hanem az Egyesült Nemzetek valamely más szervétől vagy ügynökségétől kapnak védelmet vagy támogatást.”*¹³

Ilyen védelmet jelentett a korábban működő UNKRA (Egyesült Nemzetek Koreai Újjáépítési Ügynöksége) és a ma is tevékenyen működő UNRWA (Egyesült Nemzetek Közel-Keleti Palesztin Menekültek Segélyezési és Munkaügyi Ügynöksége).

¹² Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 82.

¹³ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 84.

2. *„Az Egyezmény nem alkalmazható olyan személyekre, akinek a tartózkodási helye szerinti ország illetékes hatóságai olyan jogokat és kötelezettségeket biztosítanak, amelyek az adott ország állampolgárságának birtoklásához fűződnek.”¹⁴*

Ez a kizáró pont, főként a „nemzeti menekültek” kategóriájára vonatkozik.

3. Ezeken kívül külön kategóriába sorolja a nemzetközi védelemre méltatlan személyeket, háborús és emberiségellenes bűnösöket, és más súlyos bűncselekményt elkövetett személyeket.

Az 1951-es Egyezmény és az 1967. évi jegyzőkönyv nem szentel nagy jelentőséget a menekültügyi státusz meghatározásának eljárási kérdéseire. Ez az oka annak, hogy e tárgykör szabályozásánál nagy eltérések vannak a tagállami módszerek között. Van olyan tagállam, ahol kifejezetten erre a célra hoztak létre eljárási rendet, de van olyan ország is, ahol ad hoc jelleggel működik az eljárási folyamat. 1977-ben az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa Programjának Végrehajtó Bizottsága olyan ajánlásokat fogadott el az eljárásra vonatkozóan, amelyek garantálják a legfontosabb alapelveket:¹⁵

1. Az eljárást végző hivatalnoknak egyértelmű instrukciókkal kell rendelkeznie a nemzetközi dokumentumok és azok alkalmazása terén. Köteles tiszteletben tartani a visszafordítás tilalmára – non refoulement – vonatkozó alapelvet.
2. A kérelmezőt teljes mértékig informálni kell a lefolytatandó eljárás menetéről.
3. A tagállamokban létre kell hozni egy olyan hivatalt, hatóságot vagy központi szervet, amely kizárólag a menekültkérdéssel foglalkozik és első fokon döntéseket hozhat.
4. A kérelmezőnek meg kell kapnia minden támogatást az eljárás során – tolmácsszolgálat, szállás, lehetőség, hogy fel tudja venni az ENSZ Menekültügyi Szervének helyi irodájával a kapcsolatot.
5. Ha megtörtént a menekültkénti elismerés, igazolványt kell kapnia, ami tanúsítja ezt a státuszt.
6. A kérelem elutasítása esetén időt kell biztosítani a fellebbezésre.
7. Biztosítani kell, hogy a kérelmező az ország területén maradhasson addig, amíg az illetékes hatóság dönt az ügyben, hacsak a hatóság nem bizonyítja, hogy a kérelemmel visszaélnek.

¹⁴ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 84.

¹⁵ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 86.

Általános jogi elv, hogy mindig annak a feladata a bizonyítás, aki állít valamit. Ez ebben az esetben sincs másként, a kérelmezőnek tudnia kell alátámasztania állítását. Erre alapul az eljáró személy és a hatóság feladata, ennek alapján értékeli a kérelmező történetének hitelességét. Ha az eljáró hatóság szavahihetőnek tartja a kérelmezőt, tárgyi, dokumentációs bizonyíték hiányában is hitelt kell adni állításának. A bizonyíték bemutatásának követelményét nem alkalmazzák túl szigorúan, hiszen ez komoly nehézségekbe ütközik abban a sajátos helyzetben, amiben egy menekült van. Az eljáró hatóságnak értékelnie és figyelembe kell vennie minden körülményt, állítást, eseményt és ezekből együttesen kell megfelelő döntést hozni.

III. Európai szabályozás

A kelet-közép-európai rendszerváltások lényegesen módosították az Egyezmény értelmezését és alkalmazását. Az 1990-es évek elején és közepén menekültek százezrei próbálták bizonyítani üldözöttségüket annak ellenére, hogy formálisan már demokratikus államból menekültek. Ennek a hatására sok, - a korábbi liberális menekültpolitikát megszorító - szabályt alkottak, mint például a Schengeni, Dublini és Londoni Egyezmények. A tagállamokat külön-külön érintő problémák idővel az egész közösségre hatással voltak, így ezek magasabb szintű szabályozást igényeltek. Az Európai Unió is megalkotta a saját migrációs fogalmát, aminek kétféle értelmezést adott. Az egyik a harmadik országból érkező személyek belépése az Unió területére, a másik az Unión belüli szabad mozgás, - ami a témánk szempontjából irreleváns.

Tekintettel arra, hogy az Unió egy speciális egység, az egységes szabályozás előtt számos specifikumot kellett figyelembe venni:¹⁶

- A tagállamok régre visszanyúló történelmi és társadalmi hagyományokkal rendelkeznek, ami sok esetben erős nemzeti érdekszemlélettel párosul. Az ilyen típusú tagállamok a migrációt nem pozitív emberi erőforrásnak tekintik, hanem védekező politikát folytatnak ellene.
- Az EU foglalkoztatás- és oktatáspolitikája nagy hangsúlyt fektet a harmadik országból érkezett integrációjára.
- Az egyes tagállamok hozzáállása a migrációhoz teljesen eltérő, a volt gyarmatosító országok jobban elfogadták a „keveredést” és a betelepülést, míg azok a tagállamok, amelyeknek nem voltak gyarmatai, sokkal inkább a munkaerő behívását tartották fontosnak, mint a történelmi hagyományokat.
- Öregedő társadalom jellemzi az egész Unió területét.
- Migrációs folyosók nagy száma Európában – Olaszország, Spanyolország, Balkán.
- A tagállamok nem egyformán vonzóak a menekültek szemében, a nyugati fejlettebb és gazdagabb államok inkább célországok, a gazdaságilag visszamaradottabb államok sokkal inkább tranzitországok.

¹⁶ Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az Európai Unió migrációs politikájának alapjai. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 123.

Az Egyesült Államok és Ázsia egyes országai mellett Európa az egyik legjelentősebb migrációs célpont. Ez egyben teher és lehetőség is az EU számára, de mindenképpen létező és kiemelten fontos jelenség. Ezért is vált szükségessé a közösségi szintű jogi szabályozás.

A *Dublini Egyezmény*¹⁷ 1990 júniusában írták alá, de csak 1997-ben vált kötelező érvényűvé. A célja az volt, hogy a korábbi rendszer működését és aránytalanságait megváltoztassa. A legfőbb törekvés az volt, hogy megszüntessék azt a módszert, hogy a menekült több államban beadhassa a kérelmét, remélve, hogy így nagyobb az esélye arra, hogy megkapja a menekültstátuszt – a jelenség neve: „asylum shopping”.¹⁸ Az egyezmény keretében elfogadták, hogy egy személy esetében csak egy menedékjogi eljárást folytatnak le és azt minden tagállam elfogadja, bárhol is történjen. A kérelmet elbírálni köteles állam kijelölése szigorú rend szerint történik. Korábban a menedékkérő maga dönthette el, hol nyújtja be kérelmét, más esetben a külső határ mentén fekvő ország volt a meghatározó, de ez súlyos aránytalanságokhoz vezetett, sok országra komoly anyagi és adminisztrációs feladatokat rótt. Az állam kijelölésének szabályai:

- Ha a kérelmező rendelkezik olyan családtaggal az egyik tagállamban, akit a Genfi Egyezmény értelmében elismertek menekültnek és legális lakhelye található ott.
- A kérelmező érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezik valamelyik tagállamban.
- Ha a kérelmező több érvényes vagy lejárt vízummal rendelkezik, abban az államban fogják lefolytatni az eljárást, ahol a leghosszabban tartózkodott vagy ahol a leghosszabb időre kapta meg a vízumot.
- A külső határ mentén lévő tagállam, melynek területére a menekült illegálisan lépett.
- Az a tagállam az illetékes, amely vízummentes beutazás esetén a beléptetésért felelős.
- Abban az esetben, ha ezek közül a feltételek közül egyik sem valósul meg, akkor az eljárást abban az országban folytatják le, ahova a kérelmező beadja kérelmét.
- Végül humanitárius okokból egyik ország átvállalhatja az eljárás lefolytatását a másik országtól, ha a kérelmező is úgy kívánja.

Az egyezmény bevezette a biztos származási ország és a biztos harmadik ország fogalmát. Amennyiben a menedékkérő biztos származási ország polgára, illetve igazolható, hogy

¹⁷ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 91-114.

¹⁸ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 89.

biztos harmadik országon keresztül érkezett az unió területére, ahol már védett volt minden üldözéstől és diszkriminációtól, akkor a harmadik állam szabályozását kísérik meg érvényesíteni, és nem indul el a belső eljárás.

Egy 1993-as példa jól bemutatja, hogyan működött ez a két fogalom a gyakorlatban: „*Egy koszovói albán személy 1993. április 8-án Ausztriába utazott, s másnap menedékkérelmet nyújtott be az illetékes hatósághoz. Az elutasító döntés szerint: „Adatai szerint Ön azért menekült el hazájából, mert behívóparancsot kapott a hadseregtől. Félt attól, hogy elesik a háborúban, ezenkívül nem kívánt honfitársaira lőni. A katonai szolgálattól és a hozzá kapcsolódó következményektől való félelem nem jelent alapot a menedék biztosításához a Genfi Konvenció értelmében és ezért nem lehet az Ön menekülését indoklásként elfogadni. Ön semmilyen konkrét üldözést nem tudott hitelesíteni az említett Konvenciónak megfelelően, így Ön eszerint a származási országában biztonságban élt. Ezért a menedék Önnek nem biztosítható. (...)... a továbbiakban az is kiderült, hogy Ön Ausztriába érkezése előtt egy másik államban, mégpedig Magyarországon már biztonságban volt az üldözéstől.*”¹⁹

Biztos származási országnak azokat az államokat tekintjük, ahol az általános politikai viszonyok alapján nem feltételezhető, hogy üldözés vagy embertelen bánásmód fenyegetne valakit. Ha ennek ellenére valaki mégis ilyen országból érkezik, akkor a kérelmezőnek hiteles tényekkel és bizonyítékokkal kell cáfolnia ezt az általános állítást.

Biztos harmadik országnak azokat az államokat tekintjük, amelyekben a Genfi Konvenció és az emberi jogok szerinti védelem biztosított a harmadik országok polgárai számára. Például a 10-ek csatlakozása előtt Németországot biztos harmadik országnak tekintette Csehországot, Lengyelországot, Norvégiát és Svájcot. Ma Norvégia is a Dublini Egyezmény alá tartozik, bár ez a kategória egyre kevésbé használatos.

Lehetőség van gyorsított menedékügyi eljárásra a nyilvánvalóan megalapozatlan kérelmek esetén. A megalapozatlanság kritériumai államonként változhatnak, de általános elv volt London előtt, ha a menekültkérő nyilvánvalóan eltitkolja identitását, akkor kérelmét megalapozatlannak tekintik. Ezt az 1992-es *Londoni Határozatok*²⁰ még tovább szűkítették. Ekkor határozták meg a nyilvánvalóan megalapozatlan kérelmek fogalmát. A megfontolás nem titkolt háttere az volt, hogy az európai politikusok a társadalmi nyomás hatására és megalapozott tények figyelembevételével egyre inkább úgy ítélték meg, hogy a

¹⁹ Cseresnyés Ferenc: *Migráció az ezredfordulón*. Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005. 105.

²⁰ Cseresnyés Ferenc: *Menekültpolitika és menedékjog az Európai Unióban (1990-1999)*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem, Európa Központ, 1999. 74-76.

menedékkérők között sokan gazdasági menekültek, így kérelmük megalapozatlan. Megalapozatlan a kérelem, ha:

- a kérelmező által elmondottak nem felelnek meg a Genfi Egyezményben megfogalmazott üldöztetés kritériumainak,
- a kérelem hiányos vagy hiteltelen,
- a kérelem főként az adott ország általános állapotaira utal, de az egyéni körülményekre nem,
- ha a kérelmező által felvázolt helyzet csak egy bizonyos területre vonatkozik, vagyis lehetősége lenne menedéket találnia saját hazáján belül is,
- ha a kérelmező nyilvánvalóan csalni próbál az eljárás során – hamis okiratokat ad, hamis tényeket közöl,
- ha más tagállamban már egyszer elutasították menedékkérelmét,
- ha a kérelmező a tagállam területén bűncselekményt követett el és veszélyt jelent a közbiztonságra. Ebben az esetben akkor is el kell utasítani a kérvényét, ha az megalapozott.

Ma a gazdag és a migrációtól terhelt országok nagy hangsúlyt fektetnek a prevencióra, igyekeznek a problémát helyben megoldani, ha ez nem sikerül, akkor a menekülteket igyekeznek közel tartani a kiinduló államhoz és később gondoskodni a visszatérésükről.

Az Amszterdami Szerződés jelentette az első komoly fordulópontot az európai/közösségi migrációs és bevándorlási politikában. Az *Amszterdami Szerződéssel* a III. pillért – bel- és igazságügyi együttműködés – átalakították és több témakört az első pillérre emelték. Ilyen témakörök: a menekültpolitika, személyek ellenőrzése az Unió külső határain, bevándorláspolitiká, harmadik állam állampolgárait érintő ügyek, illetve a nemzetközi bűnözés és azok egyes ágai.²¹

Ekkor határozták meg a menekültstátusz követelményrendszerét, a menekültek ellátásának feltételeit, a befogadó állomások felszereltségének kritériumait. Az Amszterdami Szerződés ezen részének megalkotásakor figyelembe vették a Genfi Egyezményt és azt kiegészítő New York-i Jegyzőkönyvet.

²¹ Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az Európai Unió migrációs politikájának alapjai. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 126.

A közösségi migrációs politika következő lépcsője, amikor a különböző tagállami szabályozást megkísérelték egységesíteni, az 1999-es *Tamperei Program*²². A tamperei csúcson kijelentették, hogy a harmadik ország állampolgárainak a jogállását meg kell próbálni közelíteni a tagállami állampolgárok jogállásához, illetve ha a harmadik országból érkező személy huzamosabb ideig és jogszerűen tartózkodik valamely tagállamban, akkor olyan egységes jogokat kell biztosítani, amelyek közel állnak a tagállam állampolgárainak jogaihoz. A Tamperei Program fogalmazta meg először azt az álláspontot, hogy az illegális migráció kezelése kiemelkedően fontos, mert az illegális migrációval szembeni határozott fellépés hiánya esetleg azt az érzetet keltheti, hogy nem érdemes végigjárni a legális utat. Meg kellett szigorítani a vízumpolitikai szabályozást és erőteljesebb fellépést javasolt az okmányhamisítás ellen. Szigorúbb határvizsgálatot szorgalmazott a külső határokon és szorosabb együttműködést az ilyen jellegű szervek között. Kiemelték a jogharmonizáció fontosságát, illetve hangsúlyozták, hogy a jogszerűen az Unió területén tartózkodó harmadik ország állampolgáraival szemben biztosítani kell a tisztességes elbánást. Emellett lefektették egy átgondoltabb integrációs politika tervét is.

Tamperei Program egyes elfogadott jogi aktusai:²³

- A családegyesítési jogról szóló irányelv: Ez megkönnyíti a családok egyesítését, ami az egyik alapfeltétele a migránsok integrációjának. Az irányelv az atomi családot részesíti abszolút védelemben, – vagyis házastársak, gyermekeik – de hagy a tagállamoknak lehetőséget, hogy ezt az egyenesági felmenőkre is kiterjessze, illetve olyan rokonokra, akik nem képesek önállóan gondoskodni magukról.
- Huzamosabb tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik ország állampolgárainak jogállásáról.
- Tanulmányi célú tartózkodási jogról szóló irányelv.
- Kutatói célú tartózkodásra vonatkozó irányelv.

A Tamperei Programot a Hágai Program követte, ami a tamperei elveket továbbfolytatta és kiegészítette. A Hágai Program külön hangsúlyt fektet a tudásalapú társadalom kiépítésére, ezért bevezették a „managed migration”²⁴ kifejezést, aminek a lényege, hogy a legális

²² Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az Európai Unió migrációs politikájának alapjai. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 132.

²³ Uo. 135.

²⁴ Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az Európai Unió migrációs politikájának alapjai. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 133.

migráció elősegítheti a tudásalapú társadalom létrejöttét, de ehhez elengedhetetlen egy ellenőrzött, közösségi migrációs politika.

Annak érdekében, hogy a két program által meghirdetett célok megvalósuljanak, számos közösségi jogszabály került megalkotásra. A „*Szolidaritás és migrációs folyamatok kezelése*”²⁵ keretprogram négy pénzügyi eszközt határoz meg a tagállami programok finanszírozásához:²⁶

1. Európai Integrációs Alap: A harmadik országok – minden állam, amely nem tagja az Európai Uniónak – különböző gazdasági, kulturális, vallási, társadalmi, etnikai és nyelvi háttérű állampolgárainak nyújt támogatást ahhoz, hogy könnyebben beilleszkedjenek az európai társadalomba.
2. Európai Menekültügyi Alap: Az Alap célja, hogy javítsák a menekültek, menedékesek, oltalmazottak és hontalan személyek helyzetét, elősegítsék a migrációs célkitűzések megvalósítását, és célul tűzte ki a menekültügyi eljárások hatékonyságának és minőségének javítását.
3. Európai Visszatérési Alap: A Visszatérési Alap fő célkitűzése, hogy támogassa az önkéntes vagy kényszerített visszatérést. Az Alap személyi hatálya: azon menedékkérők, akik ügyében még nem született jogerős határozat és inkább az önkéntes hazatérést választják. Olyan harmadik állam állampolgárai, akik nemzetközi vagy ideiglenes védelemben részesülnek, de inkább az önkéntes hazatérést választják. Az Alap eszközei, hogy előzetesen informálják a hazatérőt, illetve különféle re-integrációs lehetőségeket is felvázolnak.
4. Európai Külső Határok Alap: Az Alap célja, hogy támogassa az Európai Unió tagállamait a külső határok igazgatásának kérdésében. Az Unió célja, hogy egységesen magas színvonalú legyen a határok ellátása, a határforgalom ellenőrzése rugalmasan történjen. Az Alap támogatja a közös, integrált határigazgatási rendszer fejlesztését. Az Alap kezdeményezettjei: Külügyminisztérium, Rendőrség, Vám-és Pénzügyőrség, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.

2003 februárjában fogadták el a Dublin II.-t,²⁷ ami a Dublini Egyezményt váltotta fel. Az Egyezménynek minden Európai Unió tagállam a tagja, emellett Norvégia, Izland és Svájc

²⁵Erdei Nikolett – Tukai Ágnes: Az Európai Unió migrációs politikája napjainkban.
http://ittvagynk.eu/application/essay/134_1.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

²⁶www.solidalapok.hu

²⁷Dublin II. http://www.asylumlaw.org/firstaid/dublin_ii/; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

is. A célok nagyban megegyeznek az elődjével, inkább csak a korábbi hiányosságokat próbálja pótolni, illetve igyekszik meggyorsítani és hatékonyabbá tenni az eljárásokat. A Dublin II. közvetlenül végrehajtó és végrehajtandó, elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben. Radikális javulást azonban ez sem hozott, mert a felállított kritériumok és a kialakított rendszer időigényes és költséges, nem tudja jobban visszaszorítani a menedékkérők nagy számát.

Az uniós egyezmények jelentősen szűkítették a Genfi Egyezmény érvényességét, de az aláíró hatalmak nem kívánják sem érvényteleníteni, sem újabb kategóriák felé nyitni – szegénység, környezeti menekültek. Az alkalmazásban bekövetkező változások: a szubjektív megítélés helyett egyre inkább az objektív tényekre helyeződik át a hangsúly. A bizonyítékok bemutatása egyre inkább elvárás lett, pedig ez ma sem könnyebb, mint évtizedekkel korábban volt. A visszafordítás tilalma kezdi érvényét veszíteni, hiszen az EU peremén olyan országok találhatóak, amelyek demokratikus politikai rendszernek minősülnek, ratifikálták a Genfi Egyezményt, ezért a non refoulement-elv megsértése nélkül visszafordíthatóak és kitoloncolhatóak a menekültek. A menekültek ezek után csak egy kérelmet adhatnak be, nem próbálkozhatnak több államban. Az első államban lefolytatott menedékjogi eljárás döntése a többi államban is hatályos. Egyre jobban elkülönítik a politikai és gazdasági menekülteket.

IV. Illegális migráció

A migrációval kapcsolatban nem lehet kikerülni az illegális migráció kérdését sem. Az illegális migráns érkezhets légi, szárazföldi vagy vízi úton, sokan egyénileg próbálkoznak hamis okmányokkal, míg sokan a szervezett bűnözés „segítségét” veszik igénybe. Több menekült érvényes okmányokkal érkezik, de annak lejáta után túltartózkodik, így ezután már ő is illegálisan tartózkodik az államban. Sokan a menedékkérelmük elutasítása után válnak illegális tartózkodóvá, mert nem hagyják el az országot.

Az illegális migráció módszerei igen sokrétűek:²⁸

- Utazási irodák által folytatott vízumüzelmek: az ilyen típusú vállalkozás nagy hasznot hoz és a lebukás veszélye minimális. Főként az Európai Unió keleti határánál jellemző. A módszer lényege, hogy az utazási iroda összegyűjti a vízumigényeket és csoportosan intézi a turistavízumokat, így a „turistáknak” nem kell személyesen megjelenniük. A turisztikai célt egy közreműködő szálláshely címével igazolják. A turistavízummal egy-két napot töltenek el az adott országban, majd kihasználva a schengeni határokat tovább utaznak nyugati államokba.
- Szervezett embercsempészet: ez a módszer a legjellemzőbb. A beutazásra váró személyeket összegyűjti és kisebb csoportokban, különféle szállító eszközökkel megpróbálják átvinni őket a határon. A csempészek az illegális menekülteket embertelen körülmények között, kis helyre összezsúfolva szállítják. A lebukás veszélye nagy, mert sok esetben maguk a csempészek is külföldi állampolgárok, így az országban való mozgásuk nekik is nehézkes. A csempész-szállítmányok a legtöbb esetben nem érnek cél, ilyenkor a menekültek azonnal menedékjogot kérnek.
- Hamis okmányok: az egyik legfontosabb eszközei az illegális menekülteknek. Az egyik legkeresettebb okmány a hamis tartózkodási engedély.
- Legális lehetőségek megkerülése: Minden egyes tagállam jogrendszerében van olyan kiskapu, amelyet kijátszva lehet legalizálni a tartózkodást. Például ilyen a névházasság, majd ezután a családgyesítés, illetve különféle munkavállalási papírokkal való csalás.
- Korrupció: A korrupció a szervezett bűnözéssel együtt jár. A leginkább a közigazgatást, az idegenrendészetet és a vámhatóságot fenyegeti a korrupció,

²⁸ Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az illegális migráció elleni küzdelem jogi és politikai eszközei az Európai Unióban. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 149.

gyakran hallani vesztegetési próbálkozásokról. Nehéz felmérni az illegális migrációhoz köthető korrupció mértékét.

Az embercsempészet és az emberkereskedelem sokak szerint a megszorító migrációs politika nem szándékolt melléktermékei. A bűnszervezetek létrejötte egy viszonylag hosszú, de dinamikus folyamat eredménye. A két fogalom sokáig összemosódott, hiszen az emberkereskedelem egyik feltétele lehet, hogy először határon túlra csempészi az áldozatokat, illetve a nemzetközi szervezett bűnöző csoportok működésében egyszerre jelent meg ez a két bűncselekmény. A Transznacionális Szervezett Bűnözésről szóló Egyezmény tisztázta a fogalmi különbséget, de az összefüggések kutatása továbbra is fontos kérdés.

Az embercsempészet során a csempészek illegális módszerekkel segítik a menekülteket a határon túlra átjuttatni. A csempészek célja a haszonszerzés. A csempészet sok esetben súlyos testi sérüléssel, vagy akár halállal is végződhet, ha a szállítóeszköz nem megfelelő méretű vagy szellőzésű.

Az emberkereskedelem nem mindig lépi át az országhatárokat, sokszor belföldi keretek közé szorítkozik. Az emberkereskedelemben jellemző még a fenyegetettség és a kényszer, maga a bűncselekmény történhet erőszakkal, fenyegetéssel, csalással vagy megtévesztéssel. Az áldozatok kiszolgáltatott emberek, akiket kizsákmányolnak. A kizsákmányolás formái a prostitúció, szexuális kihasználás, munkára vagy rabszolgaságra való kényszerítés. De sajnos nem ritka az emberi szerv- és szövetkereskedelem sem. Sokszor szokták ezt a jelenséget modernkori rabszolgaságnak is nevezni.

A legfontosabb különbségek az embercsempészet- és kereskedelem között:²⁹

- Beleegyezés: az embercsempészet esetén a migránsok beleegyeznek a csempészésbe, ezzel szemben az emberkereskedelem során egyáltalán nem adják beleegyezésüket, sőt sokszor megtévesztő események eredményeként válnak a cselekmény alanyaivá.
- Kizsákmányolás: míg az embercsempészet során a csempészés bűncselekménye befejeződik a határátlépésével, addig az emberkereskedelem lényegi eleme, hogy az áldozatot folyamatosan kihasználja és kizsákmányolja.
- Határ kérdése: az embercsempészet során a bűncselekmény lényege a határon való illegális átjutás, míg az emberkereskedelem történhet határokon belül is.

²⁹ Fehér Lenke: Nemzetközi migráció, embercsempészet, emberkereskedelem. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 242.

Az illegális migráció és bevándorlás egyre több gondot okoz az Európai Uniónak, így a jogi szabályozásnak is egyre gyorsabbnak és hatékonyabbnak kell lennie.

A Bizottság 2005-ben a Hampton Court-i találkozó után kiadott egy közleményt a szükségessé vált intézkedésekről. Szorosabbá fűzték a kapcsolatot az észak-afrikai országokkal, hogy feltartsák a menekülők áradatát. Az EU szociális segítséget ad a mélyszegénységben lévő afrikai országoknak azért, hogy helyben segítsen, remélve, hogy így kevesebb migráns indul el Európa felé. Ezek az afrikai országok táptalajai az illegális migrációnak és a hozzákapcsolódó szervezett bűnözésnek. A már korábban felállított FRONTEX – Európai Határrendészeti Ügynökség – pénzügyi és fejlesztési támogatása, annak érdekében, hogy a határrendészeti rendszer az egész mediterrán térségre kiterjedjen. Szorosabbra fűzték a testvérvárosi kapcsolatokat a nem európai városokkal, amellyel azt szerették volna elérni, hogy a kibocsátó országok, városok saját maguk oldják meg a belpolitikai problémákat, amelyek migrációra ösztönzik a lakosokat.

2006-ban létrehozták a harmadik országokkal a migráció és menekültügy területén történő együttműködésről szóló tematikus programot.³⁰ Ennek a lényege az illegális migráció elleni küzdelem és az illegális bevándorlók visszafogadásának megkönnyítése. Emellett számos bizottsági közlemény jelent meg, amely egyes földrajzi területek megerősítéséről és speciális programjairól szól.

Az Európai Tanács 2006-ban fejezte ki aggodalmát a Földközi-tenger és az Atlanti-óceán térségében megnőtt illegális migrációval kapcsolatban. Az EiT hangsúlyozta a tengeri határokon az együttműködés erősítését. A tagállamok megegyeztek egy információs hálózat felállításában. Az Európai Tanács a Bizottsággal együttműködve több tervet is kidolgozott az illegális migráció jelenségének csökkentésére, és olyan tervek születtek, mint például a gyorsreagálású határvédelmi csapatok felállítása.

Az embercsempészet Magyarországon is ismert jelenség, bár kevésbé kutatott. Az embercsempész szervezetekben a közvetítők, csempészt szervező és bonyolító személyek együttműködve dolgoznak. Emellett okirathamisítók is részt vesznek a csempészetben. Az illegális migráció, az embercsempészet és a szervezett bűnözés között a legtöbb esetben kapcsolat van, amely egyik fejlett államot sem kerül el. A csempészt szervezettsége alapján Jungbert Béla háromfajta rendszert különböztet meg:³¹

³⁰ Jagusztin Tamás – Bodnár Gergely: Az illegális migráció elleni küzdelem jogi és politikai eszközei az Európai Unióban. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 157.

³¹ Windt Szandra: Embercsempészek és csempészt személyek Magyarországon. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 411.

1. A kritikus és nehezen őrizhető határok környékén gyakori az alkalmi embercsempészet. A csempészek viszonylag olcsón, gyalog, autón vagy konténerekben próbálnak meg kisebb létszámú csoportot átcsempészni a határon.
2. Kisméretű, szervezett embercsempész körök rendszeresen egy konkrét népcsoport vagy térség állampolgárait fuvarozzák azonos útvonalon.
3. A szervezett nemzetközi embercsempész-hálózatok tevékenysége összefonódik és a bűnözés több formájára is kiterjed. Több országot hálózhatnak be, módszereiket, útjukat állandóan változtatják. Több központjuk is van, a hatóságokat korrumpálják, sok esetben be is épülnek. A tranzit- és célországban logisztikai bázisok vannak telepítve, és jellemző, hogy ezeknek a szervezetek nemcsak embercsempészettel foglalkoznak, hanem egyéb más tevékenységgel is.

Magyarország földrajzi elhelyezkedése miatt jelentős tranzitforgalmat bonyolít és néhány esetben célország is. Három fő csempész útvonal halad át Magyarországon. Az első útvonal Oroszország-Ukrajna felől halad hazánkban át Szlovénia és Ausztria érintésével Nyugat-Európa felé. A második útvonal Törökország felől érkezik, Bulgárián és Románián keresztül halad át, majd Magyarországon is, ahol kettévál, az egyik ága Szlovénia, Ausztria és Észak-Olaszország felé halad, míg a másik Ausztria, Németország érintésével Hollandiát és Angliát veszi célba. A harmadik útvonal a balkáni útvonal, ami szintén Törökország felől jön, Bulgárián és Szerbián keresztülhaladva ér Magyarországra és onnan tovább Nyugat-Európa felé. Ez az útvonal egyre inkább módosul és kikerüli Magyarországot.

Általában egy elkövetőt fognak el, akik *alkalmi embercsempészek* és a menekültekkel együtt lépik át a határt. Gépjárművel vagy a megbújásos módszerrel igyekeznek átjutni a zöldhatáron, de sok esetben lengyel, litván vagy cseh fényképcsérés iratokkal próbálnak átjutni a határokon. A csempésztett személyek főként moldáv, ukrán és szerb személyek, akik Ausztria és Olaszország felé haladnak a jobb élet reményében.

Az illegális migráció szervezése a kiinduló országban kezdődik, ahol megtörténik az útvonal megszervezése és az úti okmányok beszerzése. A látszólag egyéni migránsoknak is van összekötője mindegyik országban, ahol áthaladnak. A legtöbb esetben, - ha járművel végzik a csempésztést, - akkor a sofőrt fogják el, mint egyedüli elkövetőjét az ügynek. Gyakran védekeznek azzal, hogy nem tudták, hogy emberek is vannak a járműben, a hamis okiratok eredetéről pedig végképp semmit sem tudnak. Az árak széles skálán mozognak, a

határon történő átkísérés ára 10-50 euróig terjedhet személyenként, a hamis okmányok beszerzése akár 500 euróba is kerülhet.³²

Magyarországi esetek – alkalmi embercsempészek:³³

Az alkalmi csempészek között főként szerb, román és lengyel elkövetőket fogtak el. Az alkalmi embercsempészetre jellemző, hogy csak maximum 4 személyt próbál átjuttatni a határon. Például: a szerb elkövetők között többen is családtagjukat próbálták az autó csomagtartójában vagy a kisbusz sorai között átcsempészni. Az elfogott román vagy magyar tettesek³⁴ a legtöbb esetben moldáv menekülteket próbálnak átsegíteni a határon. A román elkövetők gyakran egy kamion vagy tehergépkocsi platóját vagy alvázát alakítják át, ahova legfeljebb 4 ember fér el. A lengyel csempészek nagyrészt ukrán menekültek szállításában érdekeltek. Záhony és környékén érik el a határt, ha sikeresen átérnek, ismert egy motel, ahol sok ukrán várakozik lengyel papírokra, hogy továbbutazhasson Európa más államaiba. Érdekesség, hogy a nyíregyházi piacon 500 euróért több ukrán menekült is tudott hamis lengyel okiratot beszerezni.

Ezek az elkövetők egyedül kerültek a hatóságok látókörébe, de emellett feltételezhető valamiféle szervezettség a határok környékén.

A kisebb embercsempész csoportokban már több, 2-3 személy működik együtt és egyértelműbb a szervezettség. Sokuk rendelkezik helyismerettel és magyar nyelvtudással, a szervezetben, akik a magyar határ körül dolgoznak, nagy valószínűséggel van magyar állampolgárságú tag is. A csempésztett személyek száma pár főtől egészen a 40-50 főig is terjedhet. A migránsok főként ukránok és moldávok, de vannak menekültek Törökországból és Afganisztánból is.³⁵ Ezekre a kisebb szervezetekre jellemző a magas technikai felszereltség és a szakszerűség. A migránsok csak a közvetlen segítőjükkel találkoznak, aki sok esetben nem kíséri át őket a határon, csak megmutatja az utat, és a túloldalon a helyi segítő kíséri tovább őket.

A kisebb szervezetek toborozzák a menekülteket, sok esetben a befogadó állomásokon is van a szervezetnek egy-egy tagja. Az elkövetők a pénzért cserében megszervezik az utat, szállást, ételmezt biztosítanak, sok esetben „előfutót” is alkalmaznak, aki figyeli az utat és

³² Windt Szandra: Embercsempészek és csempésztett személyek Magyarországon. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 413.

³³ Uo.

³⁴ MTI: Kilenc hónapra ítélték az embercsempész határőrt, 2012. 02. 16.

<http://www.origo.hu/itthon/20120216-kilenc-honapra-itelek-az-embercsempesz-hatarort.html>; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

³⁵ Autópályán bukott le az embercsempész, 2011. 12. 19.

<http://szeged.hir24.hu/szeged/2011/12/19/autopalyan-bukott-le-az-embercsempesz/>; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

felvezeti a tényleges menekülteket szállító járművet. Sokszor ezek az előfutárok, akik legálisan kelnek át a határon, veszik fel a zöldhatáron átjutott menekülteket. Általában egy-egy ilyen útért 1000 eurót kérnek el, amit nem feltétlenül kézpénzben fizetnek, hanem ékszerben vagy banki úton, amit az otthon maradt rokonok egyenlítenek ki.

Magyarországi esetek – kisebb szervezett csoportok:³⁶

Az elfogott magyar elkövetők szlovák embercsempészekkel együtt próbálták menekülteket a magyar-osztrák-szlovák határtérségbe juttatni. Több magyar embercsempész beépült olyan nemzetközi szervezetbe, amely afgán menekültek csempészésével foglalkozott. A külföldi állampolgároknak hamis magyar okiratokat biztosítottak, amivel megpróbáltak Ausztriába menekülni.³⁷ A román elkövetők moldáv személyek csempészésével Sopron környékén buktak le. Az ukrán embercsempészek ebben az esetben is lengyel okiratokkal próbáltak több ukrán személyt átcsempészní a határon, de volt eset, hogy nem ukránokkal, hanem kínaiakkal próbáltak átjutni Ausztriába.

A nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező szervezett csoportokban fejlett munkamegosztás figyelhető meg, minden egyes részterületre jut egy-egy kisebb csoport. Külön személyek foglalkoznak a szállással, az okiratokkal és az utazással. Ezek a személyek nem is mindig ismerik egymást. A menekültek száma magas, a távolságok nagyok. Ilyen csoportok főként afgánokkal, kínaiakkal és szerbekkel foglalkoznak és gyakran a migránsok maguk sem tudják mi a célország. Annyit tudnak, hogy Nyugat-Európába fognak utazni, amiről annyi az ismeretük, hogy ott demokrácia és jólét van, és ez számukra elegendő. A szervezet nem piramis módon van felépítve, hanem inkább vertikálisan, így ha egyes csoportok le is buknak, a szervezet képes tovább működni. A migránsok - leginkább az irakiak, afgánok, kínaiak - közel 3000-5000 dollárt fizetnek egy-egy útért.

Magyarországi esetek – nemzetközi szervezetek:³⁸

Törökországból Románián keresztül török állampolgárok érkeztek hazánk területére, akiket különféle szállásokon, befogadó állomásokon helyeztek el, majd onnan Németországba szállították őket. Csak a sikeres csempészés után, a Törökországban lévő

³⁶ Windt Szandra: Embercsempészek és csempészett személyek Magyarországon. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 416.

³⁷ Autós hajsza: menekülés közben szalagkorlátnak hajtott az embercsempész, 2011. 11. 30.
http://www.kisalfold.hu/mosonmagyarovari_hirek/autos_hajsza_menekules_kozben_szalagkorlatnak_hajtott_az_embercsempesz/2252379/; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

³⁸ Windt Szandra: Embercsempészek és csempészett személyek Magyarországon. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 419.

rokonok fizették ki az embercsempészeket. A vádlottakat már Ausztriában és Németországban is elítélték embercsempészet miatt.

Sok esetben a csempészett migránsok is jogsértő magatartást folytatnak, hiszen céljaik érdekében jelentős anyagiakra van szükségük, amit akár törvénytelen úton is meg akarnak szerezni. A legtöbb esetben Ausztria a célország, ahonnan tovább lehet utazni a többi nyugati államba. A tarifák igen széles skálán mozognak, ez függ a távolságtól és a személyek számától. A menekültek nagy része 25 és 30 év közötti férfi, de a nők száma egyre inkább emelkedik, sokan legálisan érkeznek Magyarországra, ahonnan illegálisan folytatják tovább útjukat. Az ázsiai menekültek már hazánkba is illegálisan érkeznek, az embercsempészek felkészítik őket, hogy ha lebuknának, hogyan kell menekültstátuszért folyamodni.³⁹ Pár hónapos menekülttábori tartózkodás után a csempészek újra jelentkeznek a további utazások miatt. A kínaiak Szerbián keresztül érkeznek, mert oda nem kell vízum a számukra, a közel-keleti menekültek Románián át érnek Magyarország területére. A török migránsok sokszor irakinak vagy kurdnak vallják magukat, hogy elkerüljék a visszafordítást.

Az embercsempészet hazánk számára komoly kihívást jelent, hiszen nagy az a határterület, ami schengeni külső határ. Sok menekült számára már az is ideális, ha eléri hazánkat, mert innen könnyebben tud továbbmenni Nyugat-Európába.

³⁹ Egész Európán átívelő embercsempész hálózatot fűlt le a Nemzeti Nyomozó Iroda, 2011. 04. 19. http://www.police.hu/sajto/sajtoszoba/orf110419_01.html; letöltés ideje: 2012. 03. 04.

V. Magyarországi menekülthelyzet és szabályozás

A hazánkban tartózkodó menekültek különféle státuszok „tulajdonosai” lehetnek, amelyek különféle jogokkal és kötelezettségekkel járnak.⁴⁰

1. Hontalan: *akit saját joga szerint egyetlen állam sem ismer el állampolgárának.*
2. Befogadott: *Befogadott az a személy, aki az állampolgársága szerinti országba nem küldhető vissza, mert ott megaláztatásnak, kínzásnak, embertelen bánásmódnak vagy halálbüntetésnek lenne kitéve, és nincs olyan harmadik ország, amely befogadná, de nem lehet sem hontalanként, sem menekültként számon tartani.*
3. Menedékkérő: *A menedékkérő az a személy, aki menekülni vallja magát és nemzetközi védelmet kér, amiatt, mert úgy véli, hogy származási országában veszélynek és üldöztetésnek van kitéve. Abban az időszakban, amíg kérelme elbírálás alatt van, menedékkérő a státusza.*
4. Menekült: *A Magyar Köztársaság menekültként ismeri el azt a külföldit, aki faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, politikai meggyőződése miatti üldöztetése vagy az üldözéstől való megalapozott félelme miatt származási országán kívül tartózkodik, és nem tudja vagy, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja származási országa védelmét igénybe venni.*
5. Oltalmazott: *A Magyar Köztársaság oltalmazottként kiegészítő védelemben részesíti azt a külföldit, aki nem felel meg a menekültkénti elismerés feltételeinek, de fennáll annak a veszélye, hogy származási országába történő visszatérése esetén őt súlyos sérelem érné, és nem tudja vagy az e veszélytől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni.*
6. Menedékes: *A Magyar Köztársaság menedékesként ideiglenes védelemben részesíti azt a külföldit, aki a Magyar Köztársaság területére tömegesen menekülők olyan csoportjába tartozik, amelyet az Európai Unió Tanácsa vagy az Országgyűlés ideiglenes védelemre jogosultként ismert el, mivel a csoportba tartozó személyek hazájukból fegyveres konfliktus, polgárháború vagy etnikai összecsapás, illetve az emberi jogok általános, módszeres vagy durva megsértése – így különösen kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód – miatt elmenekülni kényszerültek.”*

⁴⁰2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról

Az előző felsorolást a 2007. évi törvény szövegéből idéztem, de a magyar jogi szabályozás már korábbra visszanyúlik. Az első világháború végén Magyarország azzal szembesült, hogy az új határok meghúzása miatt a határokon túlra rekedt magyarok tömegei érkeznek Magyarország területére. 1930-tól a Belügyminisztérium által felügyelt Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH) irányította a menekültek érkezését. A Népszövetséghez és a 2. genfi egyezményhez való csatlakozás jogi keretet adott és lehetővé tette 1939-ben a lengyel katonák és a német táborokból menekülő ellenséges hadifoglyok befogadását.

A második világháború után megszűnt a menekültügyi apparátus, de a Magyar Köztársaság Alkotmánya, az 1949. évi XX. törvény 58. §-a menedékjogot kínál annak, akit: „*demokratikus magatartásért, a társadalmi haladás, a népek felszabadítása, a béke védelme érdekében kifejtett tevékenységéért üldöznek*”.⁴¹ Mivel a szocializmus éveiben a népességmozgás minimálisra csökkent, az idegenrendészet - ami a titkosszolgálat egyik osztályaként működött – jelentősége nem volt számottevő, viszont a mérlegelési jogköre korlátlan volt.

Változás majd csak az 1980-as és 1990-es években történt. A rendszerváltás során Magyarországnak mind bel-, és külpolitikai kihívásokkal egyaránt meg kellett küzdenie. A régió összes országában jelentős migrációs folyamatok indultak el, például Csehszlovákia kettéválása, Szovjetunió felbomlása, Románia társadalmi átalakulása, Jugoszlávia szétesése és polgárháborúba süllyedése. A magyarországi menekülthelyzetre a legnagyobb hatással a romániai és jugoszláv események voltak. Ceaucescu kegyetlen rezsimje elől menekülő román állampolgárságú erdélyi magyarok, akiket nemzeti hovatartozásuk miatt üldöztek, tömegesen érkeztek Magyarországra. Irántuk spontán társadalmi szolidaritás alakult ki, illetve a belpolitikai változások eredményeként a kormány is hitet tett a kisebbségi- és emberi jogok mellett. Az első lépés nem a jogi keretek megteremtése volt, hanem az azonnali problémamegoldás, amelynek először a koordinációs, szociális és intézményi háttere épült ki. Magyarország nem szeretett volna szembekerülni a Varsói Szerződés többi tagjával, de igyekezett a román rendszer brutalitását feltárni. 1989-ben csatlakozott az ország az 1951-es genfi egyezményhez és az 1967. évi jegyzőkönyvhöz, azzal a kitételrel, hogy Európán kívülről nem fogad menekülteket. A törvényi szintű szabályozás megszületése előtt kormányrendeletek, törvényerejű rendeletek biztosították a menekültügyi szabályozást. Ezek szabályozták a menekültként való elismerés szabályait és feltételeit. Bicskén, Békéscsabán és Hajdúszoboszlón létrejöttek az első befogadó

⁴¹ Póczik Szilveszter: A bevándorlás intézményrendszerének alakulása Magyarországon a 20. században. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 283.

állomások. Ezek a befogadó állomások ideiglenes szállást, ellátást biztosítottak, segítették a beilleszkedést, a Vöröskereszt és az egyház támogatásával működtek.

A Belügyminisztérium keretei között létrejött a Menekültügyi Hivatal, aminek több településen is megalakult a kirendeltsége. 1991-ben megújították a Menekültügyi Tárcaközi Bizottság feladatát, szorosabbá vált a kapcsolat a befogadó állomások és a helyi önkormányzatok között. A Menekültügyi Hivatal helyébe a Menekültügyi és Migrációs Hivatal (MMH) lépett. Az évek alatt egyre inkább egyértelművé vált, hogy ez nemcsak ideiglenes menekülthullám volt, hanem kezdett állandóvá válni a menekültáradat. Romániában az etnikai tisztogatások nem szűntek meg, aminek következtében újabb tömeges menekülthullám érkezett. 1992-ben kitört délszláv-háború alatt már nemcsak magyarok érkeztek, hanem főként bosnyákok. Igaz a bosnyákok nem tartoztak a Genfi Konvenció alá, de a magyar állam menedékesként befogadta őket. Ezért újabb ideiglenes befogadó állomásokat kellett létesíteni a déli határon. Magyarország folyamatos migrációs nyomás alatt állt. Egyre többen érkeztek Európán kívülről is – főként Törökországból, Irakból és Pakisztánból - és ezzel együtt megemelkedett azoknak a menekülteknek a száma, akik embercsempészeket keresztül érkeztek Magyarország területére.

A rendszerváltást követően 1993-ban született meg az első jogszabály, az 1993. évi LXXXVI. törvény a külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról. A törvény több idegenrendészeti feladatot határozott meg – vízumkiadás, határrendészet, bevándorlási kérelmek. Emellett rendelkezett az illegális beutazásról és bevándorlásról, a visszafordítás és kitoloncolás jogi folyamatáról.

A törvény külön tárgyalta a közösségi szállásokra történő szállítás feltételeit. A közösségi szállásokat vagy a Határőrség Országos Parancsnoksága vagy az ORFK Idegenrendészeti Hatóság tartotta fenn regionális rendszerben. Elsősorban a nagy határforgalmú területekre és a budapesti nemzetközi repülőtérre telepítették ezeket a szállásokat. Mielőtt a szállásra szállításáról vagy a kiutazásáról döntettek volna 72 órás orvosi megfigyelés – karantén – alá helyezték az illegálisan beutazókat. A legtöbb feladatot az Európán kívüli menekültek adták. A menekültet a MMH egyik munkatársa kihallgatta, amelyről dokumentációs jegyzőkönyv készült. A döntésig a menekült a Bicskei Befogadó Állomásra került.

A jogi szabályozás második lépése a menedékjogról szóló 1997. évi CXXXIX. törvény⁴² volt. A törvény összhangba hozta az addigi szabályozást, intézményeket és egyben ötvözte a magyar és nemzetközi jogi szabályokat. Hivatkozva az alapvető emberi- és

⁴² 1997. évi CXXXIX. számú törvény a menedékjogról

szabadságjogokra a törvény feloldotta a földrajzi korlátozást, minden menedéket kérő számára biztosította az eljárást, tisztázta a befogadott jogállást, intézményesítette a háborús és etnikai konfliktusok elől menekülők befogadását. Szabályozta a menekültügyi eljárás menetét. A menekültügy továbbra is a Belügyminisztérium és annak a menekültügyi szerve alá tartozott, de a hatásköre igen széles lett.

A kormány 1999-ben úgy határozott, hogy 2000 januárjától a Menekültügyi és Migrációs Hivatal helyét a Belügyminisztérium irányítása alá tartozó Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal veszi át. Ettől kezdve ez a hatóság látja el az elsőfokú menekültügyi eljárást, a menekültek ellátását illetve az idegenrendészeti ügyeket.

A 20. század utolsó harmadában Magyarország is szembesült a menekültek megnövekedett számával, a migrációs folyamat erősödésével. Az első hullámban a már korábban említett román állampolgárságú magyar nemzetiségű személyek érkeztek, akik Ceaucescu rezsimje elől menekültek. Sokan rokonoknál, magyaroknál húzták meg magukat és rettegetek attól a lehetőségtől, hogy visszaküldik őket Romániába. Többen próbálták kihasználni a román és nyugatnémet útlevél közötti hasonlóságot és azzal eljutni a remélt jobb világba. 1988 és 1989 között 34 ezer⁴³ menekült érkezett Romániából, nagyrésztük illegálisan, a zöldhatáron keresztül. Ezzel egyidejűleg számos kelet-német állampolgár érkezett Magyarországra azzal a céllal, hogy Ausztrián keresztül Nyugat-Németországba meneküljenek.

1989. március elsején Magyarország csatlakozott a Genfi Egyezményhez, így elkezdte kiépíteni a menekültügyi ellátórendszert, aminek eredményként megszületett az 1993-as idegenrendészeti és bevándorlási törvény, majd 1997-ban a menedékjogi törvény.

A román és kelet-német menekültáradat után a délszláv forrongások és háború is menekülthullámot indított el. Ekkor már jóval kevesebb magyar nemzetiségű érkezett Magyarországra. A bosnyákok ugyan nem tartoztak a Genfi Konvenció alá, de Antall József kormánya - humanitárius megfontolások alapján - befogadta őket menedékesként. A délszláv háborút lezáró békét követően csökkent a menekültek száma és egy ideig ez nem is változott. Sokan tartottak attól, hogy a volt szovjet utódállamokban valamiféle polgárháborús helyzet alakul ki, aminek hatására újra nagyszámú menekült érkezik. De ez nem történt meg. A békés helyzet 1997-ben véget ért, mert kitört a koszovói háború. A polgárháborús helyzet és a NATO bombázások miatt nemcsak koszovói albánok, hanem szerbek, magyarok is menekültek hazánkba.

⁴³ Póczik Szilveszter: Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 372.

1. táblázat: Regisztrált menedékkérők 1988 és 2001 között⁴⁴

Év	Állampolgárság szerint (Fő/Százalék)		Regisztrált menekülők száma
1988-2001	Román	54991/31, 89	172 460
	Szovjet/FÁK	3500/2, 03	
	Volt Jugoszláv	85769/49, 73	
	Európán kívüli	26336/15, 27	
	Egyéb	1849/1, 08	

A táblázat esetében természetesen figyelembe kell venni, hogy Európán kívüli menekültek számáról csak 1997 óta van adat, addig Magyarország nem fogadott ilyen személyeket. Ha a táblázatot évekre lebontva vizsgálánk, jól látszana, hogy a Romániából érkező menekültek száma a rendszerváltás előtti években volt a legmagasabb, ma már számuk elenyésző.

1992 és 1995 között a volt jugoszláv tagállamokból érkezett magas számú menekült, mára az ő számuk is igen alacsony.

Pénzügyi vonatkozásban Magyarország az európai átlag felett teljesített menekültkérdésben, a 10 ezer lakosra eső befogadottak számát tekintve Európában a negyedik helyen állt, a GDP-arányos ráfordítás tekintetében viszont első volt.⁴⁵

Eközben egyre inkább megjelentek az Európán kívüli menekültek is, akik főként tranzitországgként használták Magyarországot, a céljuk valamelyik nyugat-európai állam volt. Menedék iránt kérelmüket csak abban az esetben nyújtották be Magyarországon, ha a határon vagy bármilyen ellenőrzésen elfogták őket. Ezek a migránsok eléggé bizalmatlanul viselkedtek mind a magyar hatósággal, mind az ENSZ szervekkel. Nagyrészüik hamar kapcsolatba lépett az embercsempészekkel és illegálisan elhagyta a kijelölt szállást. Körülbelül 900 Európán kívüli menedékkérő esetében indult eljárás, de ebből 700 személy a döntés előtt elhagyta a befogadó állomást és ismeretlen helyre távozott. Körülbelül 50 személy kapta meg a státuszt, sok esetben azért nem kapták meg a státuszt, mert nem tudták a személyazonosságukat tisztázni.⁴⁶

Az embercsempészet ezzel egyidőben alakult ki, az embercsempészek a befogadó állomások környékén portyáznak és próbálják a menekülteket rábeszélni az utazásra. Sok

⁴⁴ Póczik Szilveszter: Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 378.

⁴⁵ Uo. 375.

⁴⁶ Póczik Szilveszter: Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 376.

esetben kényszerítik, zsarolják és a végén akár cserben is hagyják őket. 1996-ban 1800 befogadott tűnt el a szállásokról.⁴⁷

Magyarország ma az Európai Unió tagjaként elsősorban tranzitország, és csak másodsorban célország. Ma már Magyarország nincs migrációs nyomás alatt.

Számadatok:⁴⁸

1988 – 2007 között közel 200 000 menekültet fogadott be Magyarország és biztosított biztonságos életfeltételeket számukra. 1991-ig a menekültek kizárólag román állampolgárságúak voltak. 1991-ben 54 000 regisztrált menekült volt, akiknek a nagy része a Balkánról érkezett hazánkba. A román helyzet stabilizációja után a számuk nagymértékben csökkent. 1999-ben volt egy újabb csúcsérték, 12 000 menekült érkezett, akik főként albánok voltak és már sokan Európán kívülről is érkeztek. 2000-es évek elejére az évente érkezők száma 7-10 000-re csökkent, ez napjainkban mindössze 1500-2000 fő, aminek a 70 százaléka nem európai menekült.

2. táblázat: Regisztrált menedékkérők száma és megoszlása 2009 és 2010-ben

	2009.	2010.	Változás	Változás %-ban
Regisztrált menedékkérők száma összesen	4 672	2 104	-2 568	-54,97%
Európai	2 615	568	-2 047	-78,28%
Európán kívüli	2 057	1 536	-521	-25,33%
Európaiak száma az összes menedékkérő %-ában	56,00%	27,00%		-29,00%
Európán kívüliek száma az összes menedékkérő %-ában	44,00%	73,00%		29,00%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

⁴⁷ Uo.379.

⁴⁸ Uo. 376-390.

3. táblázat: Regisztrált menedékkérők száma nemzetiségek alapján

Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
Kosзовói	1 786	38,23%	379	18,01%	-1 407	-78,78%
Afgán	1 194	25,56%	702	33,37%	-492	-41,21%
Szerb	536	11,47%	67	3,18%	-469	-87,50%
Grúz	116	2,48%	68	3,23%	-48	-41,38%
Török	114	2,44%	59	2,80%	-55	-48,25%
Szomáliai	75	1,61%	51	2,42%	-24	-32,00%
nyugati part és Gáza-öv.	23	0,49%	225	10,69%	202	878,26%
Egyéb	828	17,72%	553	26,28%	-275	-33,21%
összesen:	4 672	100,00%	2 104	100,00%	-2 568	54,97%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

A táblázat alapján látható, hogy 2009-ben még a kosзовói menekültek voltak magasabb számban, viszont 2010-re már több volt az afgán menedékkérő. A két év közötti csökkenő tendencia is jól megfigyelhető, miszerint 2010-ben fele annyi menedékkérő érkezett hazánkba, mint 2009-ben.

4. táblázat: Legális és illegális érkezések száma

	2009.	2010.	Változás	Változás %-ban
Legális	196	63	-133	-67,86%
Illegális	4 476	2 041	-2 435	-54,40%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

A menekültek érkezése az első időkben nagyrészt illegális úton történt, 2002-ben csúcsosodott ki, a menekültek 90 százaléka illegálisan érkezett. Ennek oka, hogy 2001 óta tart Afganisztánban a háború, és 2002-ben megnőtt az illegális úton érkezett afgánok száma. Napjainkra ez az arány nem sokat változott.

A rendszerváltás utáni első 10 évben 80 000 menedékkérelmet regisztráltak, ebből mindössze 33 000 esetben kezdődött meg az eljárás és mindössze 10 000 személy kapta

meg a státuszt. A státuszt megszerzők harmada román állampolgár volt, 15 százaléka pedig délszláv, de nagy számban voltak irakiak, afgánok és kurdok.⁴⁹

Idegenrendészeti adatok szerint az 1990-es évek eleje és közepe csendes időszaknak számított, míg az évtized végére évente közel 20 000 embert utasítottak ki különféle bűncselekmények miatt. A kiutasítottak nagy része román, ukrán és török állampolgár volt. Napjainkra ez pár ezer főre csökkent és ez állandósulni is látszik. A kiutasítottak 35-60 százalékának esetében kitoloncolásra is került sor. Az idegenrendészeti őrizetbe vételek száma 150 – 200 között volt, ez 2002-ben tízszeresére nőtt, de ez a 2000-es évek végére újra visszaállt párszáz főre.⁵⁰

5. táblázat: Idegenrendészeti kiutasítások száma állampolgárság szerint

Idegenrendészeti hatóság által elrendelt kiutasítások főbb állampolgárság szerint						
Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
Kosзовói	294	30,63%	371	24,62%	77	26,19%
Vietnámi	196	20,42%	50	3,32%	-146	-74,49%
Szerb	153	15,94%	85	5,64%	-68	-44,44%
Kínai	91	9,48%	25	1,66%	-66	-72,53%
Moldáv	41	4,27%	33	2,19%	-8	-19,51%
Afgán	14	1,46%	223	14,80%	209	1492,86%
Palesztin	4	0,42%	214	14,20%	210	5250,00%
Egyéb	167	17,40%	506	33,58%	339	202,99%
összesen:	960	100,00%	1 507	100,00%	547	56,98%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

A bíróságok által elrendelt kiutasítások a menedékkérők eljárásainak egyik lehetséges végkimenetele lehet abban az esetben, ha az eljárás során nem nyert bizonyítást, hogy a menedékkérő tényleges veszélynek van kitéve hazájában. Ilyen esetekben a bíróság elrendeli a kérelmező kiutasítását, akinek záros határidőn belül el kell hagynia Magyarországot.

⁴⁹Póczik Szilveszter: Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 38. o.

⁵⁰ Táblázat: saját szerkesztés; Adatok: Póczik Szilveszter: Bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás tágabb időszakában. In.: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok*. Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008. 387.

6. táblázat: Bírósági által elrendelt kiutasítások száma állampolgárságok szerint

Bíróság által elrendelt kiutasítások főbb állampolgárság szerint						
Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
Ukrán	142	29,34%	88	23,10%	-54	-38,03%
Szerb	90	18,60%	82	21,52%	-8	-8,89%
Román	58	11,98%	46	12,07%	-12	-20,69%
Koszovói	39	8,06%	46	12,07%	7	17,95%
Moldáv	30	6,20%	7	1,84%	-23	-76,67%
Egyéb	125	25,83%	112	29,40%	-13	-10,40%
összesen:	484	100,00%	381	100,00%	-103	-21,28%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

VI. Menekültügyi eljárás

Magyarországon a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (továbbiakban BÁH) végzi a menedékkérők eljárásának lefolytatását, ami egy bonyolult, többlépcsős folyamat.^{51 52}

Magyarország területére *érkezéskor*, ha a külföldi személy menedéket szeretne kérni, azonnal be kell nyújtania kérvényét vagy a BÁH irodájában vagy a Rendőrségen, ami majd továbbítja a kérést az illetékes hatóság számára. Ha illegálisan érkezik Magyarország területére, a BÁH azonnal kezdeményezheti a kitoloncolást, de ha ez az első menedékkérelme, akkor a kitoloncolást felfüggesztik és elkezdik az eljárást. Viszont, ha ez már a többedik illegális határátlépése, azonnal megkapja a kiutasító határozatot, ami ellen fellebbezni lehet.

A kérelem vizsgálata két részből áll:⁵³ van egy előzetes vizsgálat, ami során eldöntik, hogy a kérelem elfogadható-e, ha igen, akkor ezt követi a részletes eljárás, a folyamat érdemi része.

Az *előzetes vizsgálat* során a BÁH egyik ügyintézője meghallgatja a menedékkérőt, akinek ilyenkor részletesen be kell számolnia arról, hogy miért hagyta el hazáját, milyen úton érkezett Magyarországra, miért kér védelmet. Ismertetnie kell, ha már él rokona más Európai Unió tagállamban, illetve betegségeiről, egészségügyi állapotáról is tájékoztatást kell adnia. Ha a meghallgatás során kiderül, hogy a személy már áthaladt egy „dublinoi országban”, akkor az eljárást megszakítják és elkezdődik a dublini eljárás. A dublini folyamat hosszadalmas lehet, mert sok esetben nehéz megállapítani melyik állam illetékes egy-egy ügy során.

Okok, amelyek kizárják az ügyben a részletes kivizsgálás megkezdését:⁵⁴

- ha a személy valamelyik másik Európai Unió tagállam állampolgára,
- ha már valamelyik másik államban menekült státuszt kapott,
- ha új menedékkérelmet nyújtott be (korábban már Magyarországon elutasították) és az elutasítás óta nincs új tény és bizonyíték,
- Magyarországra érkezés előtt átutazott egy biztonságos harmadik országban, ahol már benyújthatott volna kérvényt,

⁵¹ Menedék Magyarországon, Magyar Helsinki Bizottság, 2011.

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Infoleaflet_magyar.pdf, letöltés ideje: 2012. 03. 10.

⁵² Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal

⁵³ Menedék Magyarországon, Magyar Helsinki Bizottság, 2011. 4.

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Infoleaflet_magyar.pdf, letöltés ideje: 2012. 03. 10.

⁵⁴ Uo. 5.

- ha valamelyik biztonságos harmadik országban él rokona és oda legálisan beutazhat,
- ha egy biztonságos harmadik ország kéri a kiadatását (bűncselekmény miatt),
- ha menedékkérelmet olyan okokra hivatkozva adja be, amely nem tartozik a menedékjog tárgykörébe (gazdasági, környezeti migráns),
- ha a BÁH nem tudja megállapítani a származási országot, mert erről a kérelmező nem mond igazat a vizsgálat során,
- ha túlságosan hosszú időt várt a kérelem benyújtására, annak ellenére, hogy korábban erre már lett volna lehetősége.

Az előzetes eljárás maximum 30 napig tarthat, a dublini eljárás során viszont hosszabb ideig is eltarthat. A repülőtéren kért menedék során az előzetes eljárás mindössze 8 napig tart. Az előzetes eljárást azonnal beszüntetik, ha a menedékkérő nem jelenik meg a meghallgatáson vagy eltűnik. Ha az előzetes eljárás értékelése „elfogadhatatlan”, a menedékkérőnek joga van bírói felülvizsgálatra. Ez esetben el kell magyarázni számára a döntés okait, és ha a bíróság úgy dönt, akár újra meghallgathatják a menedékkérőt.

Az előzetes eljárás alatt a menedékkérőnek vagy a Debreceni Befogadó Állomáson vagy valamelyik idegenrendészeti fogdán – kiutasítás esetén - kell várakoznia. Ha a menedékkérő kísérő nélküli kiskorú, egy speciális gyermekotthonba szállítják Fótra.

7. táblázat: Előzetes vizsgálati eljárás adatai 2009-ben és 2010-ben

Előzetes vizsgálati eljárás				
	2009.	2010.	Változás	Változás %-ban
érdemi vizsgálat nélkül elutasító döntés	165	125	-40	-24,24%
megszüntető döntés	1 360	698	-662	-48,68%
érdemi eljárásra utaló döntés	2 999	1 316	-1683	-56,12%
folyamatban lévő eljárás	449	202	-247	-55,01%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

A *részletes eljárás*⁵⁵ során a BÁH egyszer, de akár több alkalommal is meghallgathatja a kérelmezőt, ahol az előzetes eljárásokhoz képest még részletesebben kell bizonyítani a kérelmének jogosságát és indokait. Az eljárás során nem kötelező írásos bizonyítékot benyújtani, de ez nagyban alátámasztja a szavahihetőségét. A meghallgatás végén

⁵⁵ Menedék Magyarországon, Magyar Helsinki Bizottság, 2011. 6.
http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Infocaflet_magyar.pdf, letöltés ideje: 2012. 03. 10.

felolvassák a jegyzőkönyvet, ami alatt még van lehetősége jelezni a hibákat. A meghallgatás során a kérelmező kérhet rövid szünetet, illetve kérheti a Cordelia Alapítvány szakértőjének segítségét, hogy a traumás eseményeket is fel tudja idézni. A hatóság embereit, tolmácsokat, szakértőket és orvosokat titoktartás kötelezi, nem mondhatnak semmit vissza a származási ország hatóságainak. A részletes meghallgatás során előfordulhat, hogy az Alkotmányvédelmi Hivatal is meghallgatja a kérelmezőt, nemzetbiztonsági okokra hivatkozva. Az Alkotmányvédelmi Hivatal⁵⁶ végzi a vízum- és menedékkérelmezők átvizsgálását, ezzel járulva hozzá a nemzetbiztonsághoz. A Hivatal igyekszik kiszűrni a nemzetközi bűnözőket, terroristákat, ami veszélyt jelenhet az EU-ra. Emellett felderítést végez az illegális migráció területén – embercsempészek, bűnszövetkezetek, okirathamisítás, névházasságok –, a résztvevőket azonosítják, és a felmerülő veszélyt elhárítják.

A részletes eljárás során a menedékkérő, ha már az előzetes eljárás során őrzött fogdában volt, akkor további 12 hónapig ott tarthatják, de általában a debreceni menekülttáborban várja ügyének alakulását. A Debreceni Befogadó Állomás nyitott tábor, vagyis az itt élők a tábort a szabályok betartásával szabadon elhagyhatják. Ha 24 óránál tovább kíván a kérelmező eltávozni, azt a táborvezetéstől kell kérvényezni. Abban az esetben, ha ez elmarad, akkor a Hivatal eltűntnek nyilvánítja, és azonnal lezárja az eljárást. Lehetőség van magánszállásokon is lakni, de ehhez külön engedélyek és papírok szükségesek, illetve állandóan elérhetőnek kell lennie az eljárás ideje alatt.

Az eljárás időpontjairól és helyszínéről minden esetben levélben értesítik a kérelmezőt, vagy ha a debreceni táborban él, akkor az ügyintéző személyesen is felkeresi az információkkal.

Menedékkérők jogai:⁵⁷

- Az eljárás egész ideje alatt joga van anyanyelvét használnia – tolmácshoz való jog
- Joga van azonos nemű ügyintézőt és tolmácsot kérni
- Az eljárás dokumentációját fénymásolatban kézhez kapni
- Tájékoztatást kapni anyanyelvén az eljárás határozatairól
- Jog az ingyenes jogi segítségnyújtás igénybevételére
- Kapcsolatba léphet a Menekültügyi Főbiztosság budapesti irodájával

⁵⁶ Az AH közreműködése idegenrendészeti eljárásokban
<http://www.ah.gov.hu/html/idegenrendeszeti.html>; letöltés ideje: 2012. 03.10.

⁵⁷ Menedék Magyarországon, Magyar Helsinki Bizottság, 2011. 8.
http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Infocaflet_magyar.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

- Ha őrizetben van, de kérelme a részletes eljárási szakaszba került, humanitárius tartózkodási engedélyt kérni
- Ha az első menedékkérelmét nyújtotta be a kérelmező, nem fogdán és nem is magánszálláson lakik, joga van havi zsebpénzt kapni
- Joga van alap és sürgősségi egészségügyi ellátáshoz
- A menekülttáboron belüli munkához, egy év elteltével a táboron kívül is, érvényes munkavállalási engedéllyel
- Olyan kérvényezőknek, akiknek iskolakorú gyermekei vannak, joga van iskolába járatni gyermekeit.

A tolmácsnak minden esetben semlegesnek kell lennie, nem tehet fel kérdést, illetve nem adhat tanácsot a kérelmezőnek az ügyel kapcsolatban. Ha kérelmező nem érti meg magát a tolmáccsal, vagy úgy érzi nem független, kérhet másik tolmácsot.

Az eljárásnak többféle *kimenetele* lehet:⁵⁸

A határozat kihirdetésekor a kérelmezőnek jelen kell lennie. Három védelmi státusz létezik, a határozat során el kell magyarázni a kérelmezőnek melyiket kapta és azzal milyen jogok és kötelezettségek járnak.

1. Menekült státusz: A státusz határozatlan időre szól, csak kivételes esetekben vonható vissza. 10 évig érvényes magyar igazolványt kap és menekült státuszt igazoló okmányt, ezzel dolgozhat és kérvényezheti a családegyesítést is. (Ebben az esetben a család a házastársat és kiskorú gyermekeket jelenti). A közvetlen felmenőket csak akkor jelenti, ha azok nem tudnak gondoskodni magukról. 3 év folyamatos tartózkodás után lehet beadni az állampolgársági kérvényt.

8. táblázat: Menekültként elismertek számának alakulása 2009-ben és 2010-ben

Menekültként elismertek számának alakulása						
Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
szomáliai	100	58,14%	18	24,32%	-82	-82,00%
iraki	11	6,40%	6	8,11%	-5	-45,45%
ismeretlen	10	5,81%	10	13,51%	0	0,00%
nyugati part&gázai öv.	10	5,81%	2	2,70%	-8	-80,00%
afgán	7	4,07%	10	13,51%	3	42,86%
egyéb	34	19,77%	28	37,84%	-6	-17,65%
összesen:	172	100,00%	74	100,00%	-98	-56,98%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

⁵⁸ Menedék Magyarországon, Magyar Helsinki Bizottság, 2011. 9.

http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Infocaflet_magyar.pdf, letöltés ideje: 2012. 03. 10.

2. Oltalmazott: Ez 5 évig érvényes, hamarabb is visszavonható, de akár újabb 5 évre meghosszabbítható. Ha szeretné családtagjait Magyarországra hozni, bizonyítania kell, hogy el tudja őket tartani és tud számukra szállást biztosítani. 8 év elteltével kérheti a magyar állampolgárságot.

9. táblázat: Oltalmazottként elismertek számának alakulása

Oltalmazottként elismertek számának alakulása						
Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
afgán	26	41,94%	74	64,35%	48	184,62%
iraki	11	17,74%	0	0,00%	-11	-100,00%
grúz	6	9,68%	0	0,00%	-6	-100,00%
nyugati part&gázai öv.	5	8,06%	6	5,22%	1	20,00%
szomáliai	4	6,45%	23	20,00%	19	475,00%
egyéb	10	16,13%	12	10,43%	2	20,00%
összesen:	62	100,00%	115	100,00%	53	85,48%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

3. Befogadott (visszaküldés tilalma): Ez a státusz 1 évig érvényes, ez szintén visszavonható hamarabb. Nem kaphat úti okmányt, dolgozni csak munkavállalási engedéllyel tud. 3 év elteltével kérhet tartózkodási engedélyt.

10. táblázat: A visszaküldés tilalmának megállapítása

A visszaküldés tilalmának megállapítása						
Állampolgárság	2009.	Összes kérelem %-ban	2010.	Összes kérelem %-ban	Változás	Változás %-ban
afgán	114	73,55%	34	58,62%	-80	-70,18%
iraki	13	8,39%	3	5,17%	-10	-76,92%
szomáliai	9	5,81%	1	1,72%	-8	-88,89%
elefántcsontparti	4	2,58%	0	0,00%	-4	-100,00%
grúz	3	1,94%	0	0,00%	-3	-100,00%
egyéb	12	7,74%	20	34,48%	8	66,67%
összesen:	155	100,00%	58	100,00%	-97	-62,58%

Forrás: Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, 2010.

Abban az esetben, ha elutasítják kérelmét vagy nem ért egyet a meghatározott védelmi státusszal, felülvizsgálati kérelmet adhat be. A beadott kérelmét minden esetben indokolnia kell. A felülvizsgálat akár hónapokig is eltarthat. A bíróság dönthet úgy, hogy elfogadja kérelmét és változtat a védelmi státuszon, részben elfogadja, ilyenkor a bíróság kötelezi a BÁH-t egy újabb eljárás lefolytatására, vagy elutasítja és megerősíti a BÁH döntését. Ez ellen fellebbezni már nem lehet.

A végleges elutasító határozat kézhezvétele után egy idegenrendészeti ügyintéző meghallgatja újból a kérelmezőt - ilyenkor a kérvényező még megpróbálhatja elmondani a körülményeit - majd kiállítja a kiutasítási határozatot. Ha megkapja a kiutasító határozatot, 30 napja van elhagynia az országot. A kiutasító határozattal beutazási tilalmat is elrendelnek a schengeni övezetbe, ami 3 évre szól, de meghosszabbítható még 3 évvel.

Abban az esetben, ha a kérelmező önként szeretne hazatérni, felveheti a kapcsolatot a Nemzetközi Migrációs Szervezettel, akik segítenek megszervezni a hazautazását.

VII. Debreceni Befogadó Állomás

Magyarországon a rendszerváltást követően, a viszonylag magas menekültszámra tekintettel, több befogadó állomást és őrzött szállást létesítettek. Jelenleg több típusa is van ezeknek az állomásoknak. Három menekülttábor van az országban: Bicske, Debrecen, illetve a Budapesti gyermekközpont. Egy közösségi szállás: Balassagyarmat, és öt őrzött szállás: Győr, Budapest – repülőtér, Békéscsaba, Nyírbátor és Kiskunhalas.

Forrás: Magyar Helsinki Bizottság, 2010.

A térkép publikálása óta annyi változás történt, hogy 2011-ben Balassagyarmaton megnyitottak egy új közösségi szállást, ami akár 130 személy befogadására alkalmas,⁵⁹ illetve a békéscsabai befogadó állomás egy részét átalakították őrzött szállássá.

A debreceni menekülttábor 1995-ben létesült, az eredetileg szovjet laktanya épületeket az utolsó katona távozása után felújították és azonnal odaköltöztették az első, Romániából érkező menekülteket. Jelenleg a Debreceni Befogadó Állomás az ország legnagyobb létszámú tábora, ahol évek óta 300 és 500 fő között mozog a menekültek száma. A menekültek között nagy számban vannak afgánok, koszovóiak, pakisztániak, nigériaiak és egyéb nemzetiségűek – szerbek, sri lankaiak, kínaiak vagy szomáliaiak - viszont ők csak kis számban élnek a befogadó állomáson.

⁵⁹ Száz bevándorló elhelyezésére alkalmas az új közösségi szállás Balassagyarmaton, 2011. 06. 08.
<http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/kozigazgatasi-allamtitkarsag/hirek/szaz-bevandorlo-elhelyezesere-alkalmas-az-uj-kozossegi-szallas-balassagyarmaton>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

A Befogadó Állomás területén a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalon (továbbiakban BÁH) kívül több, nem-kormányzati szervezet is működik. A Magyar Helsinki Bizottság, a Cordelia Alapítvány és a Menedék Migránsokat Segítő Egyesület.

A *Cordelia Alapítvány*⁶⁰ 1996-ban alapították, akkreditált tagja a Kínzás Áldozatainak Nemzetközi Rehabilitációs és Kutató Tanácsának. A fő feladata, hogy pszicho-szociális rehabilitációval javítsák az életminőségét azoknak a menedékkérőknek, menekülteknek, befogadottaknak és oltalmazottaknak, akik kínzást vagy súlyos traumát éltek át. Magyarországon ilyen jellegű feladatot az állami szektor támogatásával egyedül a Cordelia Alapítvány végez.

Jelenlegi elnöke: dr. Hárdi Lilla, pszichiáter, pszichoterapeuta.

A *Magyar Helsinki Bizottság*⁶¹ 1989-ben alakult Magyarországon, utalva az 1975-ös Helsinki Záróokmányra, amelyben az államok kötelezettséget vállaltak arra, hogy tiszteletben tartják az emberi jogokat és minden alapvető szabadságelvet. A Bizottság célul tűzte ki, hogy nyomon követi a jogalkotást és joggyakorlást, hogy az minden részében megfeleljen az emberi jogok alapelveinek. A Debreceni Befogadó Állomáson is működik irodájuk, ahol egy jogász dolgozik azon, hogy a menekültek eljárásának folyamata, az elhelyezésük, és a velük való bánásmód a különféle menekült egyezmények és emberi jogok elvei szerint történjenek.

Tiszteletbeli elnök: prof. Komoróczy Géza, a MTA Judaisztikai Kutatóközpont vezetője, egyetemi oktató; alapító elnök: Kőszeg Ferenc, a rendszerváltást megelőzően a demokratikus ellenzék képviselője, az SZDSZ alapító tagja, a rendszerváltás után a Magyar Helsinki Bizottság megalapítója és elnöke.

A *Menedék Migránsokat Segítő Egyesület*⁶² 1995 óta működik Magyarországon, teljesen független az állami szervektől. Az Egyesület vállalta, hogy segíti és képviseli a menekülteket az eljárásuk során vagy az integrációjuk idején, mindent megtesz, hogy a menekültek a tábori mindennapokat könnyebben éljék meg. Statisztikákat, dokumentációt készítenek, illetve igyekeznek hatással és befolyással lenni a magyar migrációs politika alakulására. A debreceni táborban két szociális munkás dolgozik, feladatuk a gyermekek szellemi, logikai és viselkedésbeli fejlesztése, emellett a felnőttek aktivizálása és segítése a mindennapokban.

⁶⁰ www.cordelia.hu; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

⁶¹ <http://helsinki.hu/rolunk/a-magyar-helsinki-bizottsag-tortenete>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

⁶² www.menedek.hu; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

Elnöke: Örkény Antal, szociológus, az ELTE Társadalomtudományi Kar, Kisebbségsszociológiai Tanszék oktatója; igazgató: Kovács András, a MTA Etnikai – Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatója.

A Campfilm Production egy dokumentumfilmek cég,⁶³ amely az Európai Unió támogatásával különféle társadalmi rétegek mindennapjairól, történetükről készít dokumentumfilmeket. A filmeknek köszönhetően megismerhettük a hazánkban élő muszlimok életét, aggályait vagy a magyarországi menekülttáborban élő embereket. A dokumentumfilmek célja, hogy megismerjük, megpróbáljuk megérteni és elfogadni őket. A Campfilm 2008-ban a debreceni táborban is készített Önarckép címmel⁶⁴ egy 7 részes filmsorozatot, amelyből 7 menekült történetét és érzéseit ismerhetjük meg. Ezeknek a filmeknek a segítségével bemutatom őket és próbálom választ adni a menekültlét kapcsán felmerülő kérdésekre, úgymint döntések, kilátások, tábori élet.

Az első videó, amit kiválasztottam egy, akkor 11 éves koszovói kisfiúval készült, akinek családja az európai menekülttáborokat végigjárva, a Dublini eljárás miatt a Debreceni Befogadó Állomásra visszakerülve várja az ügyükben a döntést. Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét, de az országon belül élő nemzetiségek között meglévő konfliktusok ezzel nem oldódtak meg. Mind a mai napig jellemzőek az etnikai tisztogatások, emiatt a koszovói cigányság nagy részének el kellett menekülnie és sokan azóta szétszórva az európai menekülttáborokban élnek. A filmben a koszovói kisfiú arról beszél, hogy ez nem ideális élet és helyzet, őket Európa minden részéről „összeszedik” és ide, a debreceni táborba hozzák. A kisfiú nem érti, hogy vajon egész Európa ilyen hely-e, mint Debrecen. A gyermek felnőttesen gondolkodik, de bizonytalan és zavart, ami egyértelműen a vándorlásnak, a biztos otthon nélküli életnek a következménye. A táborban élő gyermekek hamar felnőtté válnak. Sokan közülük olyan traumát éltek át, ami egy felnőtt embernek is sok lenne, viszont ezekkel egy gyermek nehezen birkózik meg, ezért elengedhetetlenek a táborban működő szociális szervezetek, amelyek igyekeznek a gyermekeknek a helyzethez képest normális gyerekkort biztosítani.

A második kisfilmben egy iraki férfi teszi fel kérdéseit. Az iraki férfit és 12 társát/ barátját elfogták és megkínózták a helyi iraki hatóság emberei. Csak ő tudott elmenekülni és csak ő élte túl a borzalmakat. A riportban részletesen beszámol arról, hogy milyen módszerekkel kínózták. Árammal sokkolták és többször korbáccsal fenyegették. A táborban élő sok menekült a háború borzalmait és embertelen bánásmód miatt hagyta el hazáját, remélve, hogy jobb világba érkezik. A férfi felteszi a legnehezebb kérdéseket, amelyekre nemcsak a

⁶³ www.campfilm.eu; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

⁶⁴ <http://www.campfilm.eu/produkciok.php?kat=dokumentumfilm&pid=23>; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

menekültek, hanem sokan mások is választ várnak. „*Miért történik mindez és mikor lesz vége a háborúnak, a menekülésnek?*”. A traumák, a kérdéseken való rágódás és a válaszok hiánya megnehezíti a továbblépést, ami miatt nem tudnak kilépni a szellemi és érzelmi válságból.

A harmadik film egy afgán férfiról szól, aki hazájában angol tanár volt. A tálib hatalomátvétel után nem taníthatott, így a családjával együtt elhagyta Afganisztánt. A férfi és családja Európa felé vette az irányt, mert hitték, hogy Európában mindenki boldog és így ők is el tudják hagyni problémájukat. De ez nem sikerült. Döntését nem bánta meg - a Koránra hivatkozik, ami szerint mindig keresni kell a boldogabb helyet - annak ellenére, hogy nem tudja a családját támogatni, etetni vagy gyermekeit taníttatni. Csak reménykedni tud, hogy gyermekinek jobb sorsa és jövője lesz, mert szerinte sohasem szabad feladni.

A kisfilm végén egy borzalmas adat árulkodik az afgán helyzetről. 1979 óta, amikor a szovjetek lerohanták az országot, 8 millió afgán hagyta el hazáját.⁶⁵ Azóta több millióan hazatértek, de mind a mai napig afgánok millióinak kell menekülnie hazájukból és sokan nem is látnak esélyt arra, hogy visszatérjenek.

A riportok azt bizonyítják, hogy a menekültek élete és sorsa sok esetben kilátástalan. Amikor elhagyták hazájukat, remélték, hogy Európa és ezzel együtt egy jobb világ várja őket. Ez azonban csak a legritkább esetben valósult meg. Mivel hazánk csak pár száz embernek ad menedéket, így sokaknak a további menekülés, bujkálás lesz a sorsa, ami korántsem az az „aranyélet”, amire számítottak. Félő, hogy a táborban eltöltött hónapok, akár évek megkeserítik a menedékkérők életét. A táborban élők nem kapnak munkát, így sokan haszontalanul töltik napjaikat. Igyekeznek tartani a kapcsolatot az otthon maradottakkal és páran megkezdik a magyar nyelv tanulását, de ez nem ad teljes napi elfoglaltságot. Sokan a semmittevés, az állandó bizonytalanság és várakozás miatt még rosszabb állapotba kerülnek, mint mikor elhagyták hazájukat és ennek az állapotnak a visszafordítása nehéz feladat.

VIII. Sztereotípiák és a menekültkérdés

Ha az idegenellenesség és diszkrimináció európai mutatóit nézzük, akkor Magyarország értékei az uniós átlag felett vannak, míg a tolerancia szintjében az uniós átlag alatt.⁶⁶

A tolerancia hiánya és a diszkrimináció természetesen nem tartozik az európai értékrendek közé, ami sajnos Magyarországon komoly társadalmi feszültségekhez és félreértésekhez vezet.

⁶⁵ <http://www.campfilm.eu/produkciok.php?kat=dokumentumfilm&pid=23>; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

⁶⁶ Sik Endre – Simonovics Bori: Migráns esélyek, Budapest: Társi Zrt., 2012. március 10. <http://www.scribd.com/doc/79959005/Migrans-eselyek-es-tapasztalatok#source=facebook>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

Sok helyen és élethelyzetben tapasztalható, hogy a migránsok vagy a harmadik világból érkező külföldi bevándorlók ellenérzést váltanak ki a befogadó állam társadalmában. Ilyen esetekben inkább fenyegető erőt, és nem lehetőséget látnak a migránsokban. Ezek a népek hajlamosak negatív sztereotípiákkal felruházni a bevándorló népcsoportokat és ellenségként kezelni őket. Ez a magyarázat viszont nem ad arra választ, hogy miért vannak toleránsabb népek, és kevésbé elfogadó népek. Magyarország sereghajtó a toleranciában a többi tagállamhoz képest, ami azért érdekes, mert az ország lakosságának mindössze 2 százaléka⁶⁷ külföldi, így nincs olyan helyzet, ami táplálná ezt a társadalmi jelenséget. Sőt, a magyar lakosság nagy részének nincs is közvetlen kapcsolata külföldiekkel. Emellett ennek a két százaléknak a döntő többsége határon túli magyar, a harmadik világból érkezők száma elenyésző a többi európai államhoz képest.

Az egyik sztereotípiát, ami jelen van a magyar társadalomban, hogy hazánk az uniós csatlakozás óta igen népszerű migráns célpont, viszont ez az előző fejezetek statisztikáiból kiderül, hogy teljesen alaptalan. Mivel a magyarok nagy része nem kerül közvetlen kapcsolatba a külföldiekkel, így az információkat és híreket a médiából szerzi be. A médianak nagy a felelőssége abban, hogy mit közvetít a társadalom felé, egyértelműen véleményformáló szerepe van. A médiában megjelenő pontatlanságok és tévedések a közgondolkodás részévé válhatnak.

A magyar sajtó a bevándorlókkal és migránsokkal kapcsolatban főként az illegális határátlépésekkel foglalkozik, sok cikk erősíti a migránsellenességet azzal, hogy pontatlanul közöl információkat. Ilyen volt a Magyar Nemzet⁶⁸ internetes oldalán megjelent cikk is, ami a Helsinki Bizottságot cáfolatra készítette a HVG hetilapban.⁶⁹ A magyar sajtóban ritkán jelenik meg olyan cikk, ami kulturális szempontból vagy pozitívan számolna be a menekültekről, illetve kevés cikk mutatja be, hogy a menedékkérőknek milyen kálvárián kell keresztülmenniük az eljárás során. A sajtó szeret hangzatos szavakat és kifejezéseket használni, mint a „menekültáradat”, „menekülthullám” vagy a „zúdul, árad, ömlik” igéket.⁷⁰ Ezek a szavak erősítik a társadalom félelmét, ami megnehezíti a menekültek integrációját. Sokat segítene a menekültek megítélésén, ha még több olyan riport, dokumentum születne, ami az egyéni sorsokat mutatná be és azon keresztül láttatná

⁶⁷ Uo. 2.

⁶⁸ Gabay Balázs: Százvezrek kopogtatnak hazánk kapuján, 2012. 01. 23.

<http://mno.hu/belfold/szazezrek-kopogtatnak-hazank-kapujan-1045489>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

⁶⁹ Helsinki: „Százvezrek kopogtatnak hazánk kapuján?” A Magyar Nemzet veszélyes hazugsága, 2012. 01. 27.

<http://helsinkifigyelo.hvg.hu/hvg/szazezrek-kopogtatnak/>

⁷⁰ Migránsok a magyar médiában, Magyar Helsinki Bizottság, 2011. 6.

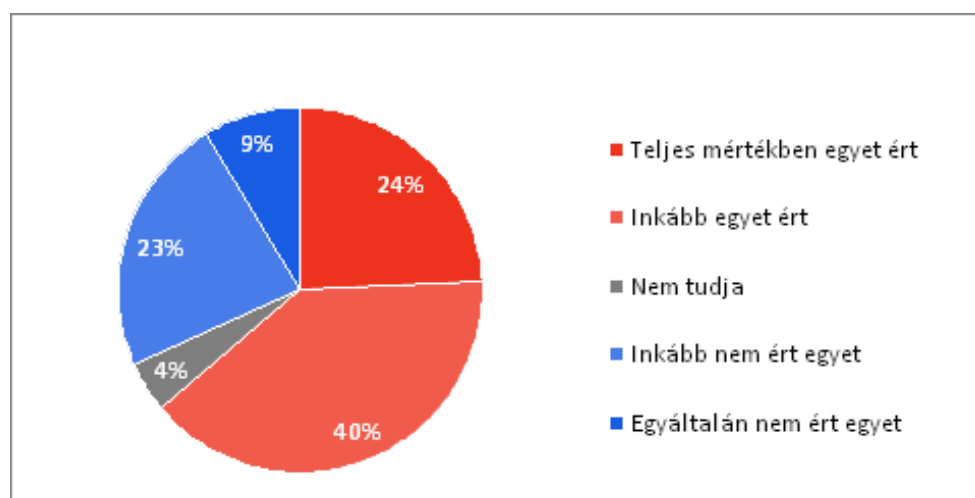
http://helsinki.hu/wp-content/uploads/Migransok_a_magyar_mediaban_HelsinkiBiz_2011.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

a menekültek nehézségeit, illetve bemutatna olyan személyeket, családokat, akik már hasznos tagjai a magyar társadalomnak.

A Magyar Helsinki Bizottság sajtófigyelése alapján⁷¹ a külföldiekkel kapcsolatban a leggyakoribb jelzők a semmittevők, ingyenélők, bűnözők és, hogy nem lehet velük kommunikálni. Ezek a sztereotípiák nem fedik a valóságot, hiszen Magyarországon csak az kaphat tartózkodási és később letelepedési engedélyt, aki tudja bizonyítani megélhetését és lakhatását. A statisztikák azt is cáfolják, hogy a külföldiek körében nagyobb lenne a bűnözési ráta. A hazánkban élő külföldiek képzettsége és foglalkoztatottsága a magyar átlaghoz képest magasabb. Ezek az előítéletes jelzők egy kis utánajárással és kutatással cáfolhatóak lennének, és a kiegyensúlyozott tájékoztatás érdekében a sajtóorgánumnak erre törekednie kellene.

A Tárki 2012-ben tette közzé a külföldiekkel kapcsolatos kutatását,⁷² ami ugyancsak azt igazolta, hogy a magyar társadalomban nagymértékben jelen van az intolerancia, diszkrimináció és idegenellenesség. Ez főként anyagi eredetű, a magyarok a munkájukat és megélhetésüket féltik a bevándorlótól.

11. táblázat: A bevándorlók elveszik a munkát azok elől, akik Magyarországon születtek:

Forrás: Tárki, 2011.

A Tárki kutatása az anyagi szempontok mellett azt is feltárta, hogy erős a kulturális ellenszenv a migránsokkal szemben, kevesebben látják úgy, hogy a bevándorlók színesítik

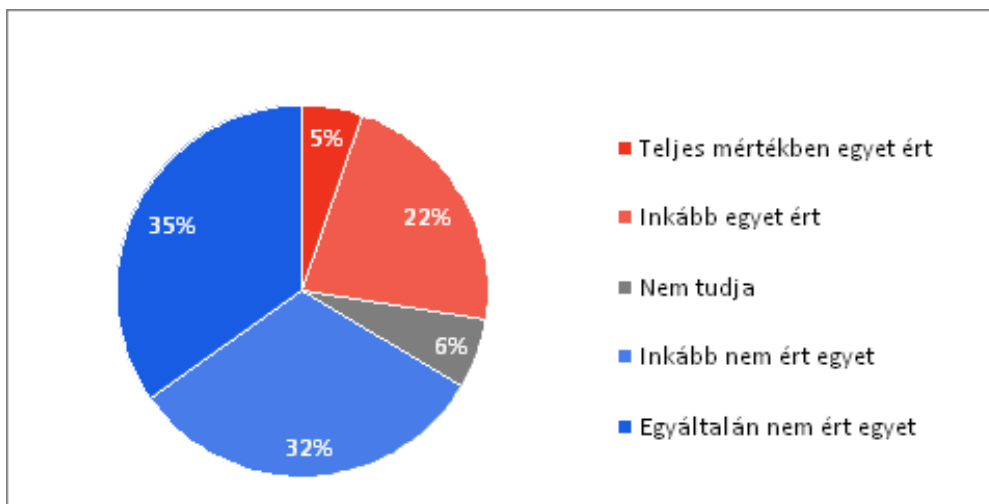
⁷¹ Uo. 7.

⁷² Sik Endre – Simonovics Bori: Migráns esélyek, Budapest: Tárki Zrt., 2012. március 10.

<http://www.scribd.com/doc/79959005/Migrans-eselyek-es-tapasztalatok#source:facebook>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

a magyar társadalmat, sokkal inkább a bűnözés növekedését látják a jelenségben. A legnagyobb egyetértés abban mutatkozik, hogy a társadalom a migrációt nem látja megoldásnak a demográfiai folyamatokra, sőt, egyenesen elutasítják ezt a felvetést.

12. táblázat: A magyar népességfogyás miatt van szükség bevándorlókra, mert növelik a lakosságszámot:

Forrás: Tárki, 2011.

A válaszadók nagy része úgy véli, hogy a közeljövőben valamilyen népcsoport nagy számban fog érkezni hazánk területére. Tekintettel arra, hogy a társadalom erősen elutasító az idegenekkel szemben, ez az adat erős társadalmi fenyegetettség érzést tükröz. Konkrét népcsoportok szerint a magyarok a kínaiak, zsidók és arabok betelepülését várják nagyszámban. Ezek a „félelmek” abból adódnak, hogy ezek a népcsoportok – kínai, arab - a világ össznépességének nagy hányadát teszik ki. A viszonylag magas arány a zsidók betelepülésére a politikában jelenlévő antiszemita hangoknak köszönhető. A kutatás azt is kimutatta, hogy azok, akik ilyen mértékű migránshullámra számítanak, azok a társadalom alacsonyabban iskolázott rétegéhez tartoznak.

A Tárki kutatása arra kereste a választ, hogy ezek a felvetések és sztereotípiák mennyire valósak. Az előzmények nem voltak biztatóak, hiszen a hírhedtté vált kutatás a pirézekkel⁷³ előre is aggodalomra adhatott okot. A kutatás kimutatta, hogy a társadalom túlbecsüli a hazánkban élő és várható migránsok számát. Ez jellemző reakció, ha egy társadalom tart egy népcsoporttól, akkor felnagyítja számukat és jelentőségüket. Ezek a félelmek ismerethiányon alapulnak, amely feloldható vagy legalábbis csökkenthető lenne a személyes ismeretséggel. A kutatásban magas volt azoknak a száma, aki ismer kínai, arab

⁷³ Nőtt a pirézekkel szembeni elutasítás, 2003. 03. 08.

<http://www.tarki.hu/hu/news/2007/kitekint/20070308.html>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

vagy afrikai bevándorlót. Feltehetőleg a válaszadók tág ismeretségi körre értelmezték a kérdést (pld. lakóköznyezetében van kínai ruházati üzlet vagy török büfé). A külföldi ismeretséget befolyásolja a válaszadók kora, iskolázottsága és lakhelye. A kutatás szerint, akinek van ismerőse valamelyik külföldi népcsoportból – kutatás: arab, kínai, afrikai -, akkor nemcsak az egyént fogadja el, hanem toleránsabb lesz az egész népcsoporttal szemben is.

A kutatások nem mutatnak biztató képet, inkább csak megerősítik a már eddig is ismert, a társadalomban jelen lévő idegenellenességet és előítéletességet. Ezek a társadalmi sajátosságok nem könnyítik meg azoknak az integrációját, akik a menekülttáborokban megkapnak valamilyen védelmi státuszt és megpróbálnának beilleszkedni a magyar társadalomba. Az integráció egy hosszú és lassú folyamat, ami emellett kétoldalú is. Nemcsak a menekült/bevándorló akarata és erőfeszítése szükséges, hanem a többségi társadalom toleranciája és nyitottsága is.

Fontos lenne megismertetni a társadalommal, kiváltképp a gyermekekkel és újabb generációkkal a sokszínűség és elfogadottság jelenségét, ezzel egy toleránsabb társadalmat megteremtve.

A német székhelyű menekültügyi szervezet, a *Pro Asyl jelentése*⁷⁴ szerint a magyarországi idegenrendészeti fogdáknak súlyos hiányosságok és jogsértések zajlanak. A Dublin II. eljárás alapján évente több mint 700 embert⁷⁵ küldenek vissza Magyarországra. A Pro Asyl szervezet a német belügyminisztert kéri, hogy Németország ne fordítsa vissza hazánk felé a menekülteket. Görögország kivételével minden más európai állam „biztonságos országnak” számít, ahol szintén szavatolják a megfelelő körülményeket és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A Pro Asyl viszont úgy véli, ez Magyarországon nem valósul meg maradéktalanul. A német szervezet a Helsinai Bizottsággal kiegészülve egy évig vizsgálódott a magyarországi táborokban. Jelentésükben leírták, hogy a magyar hatóságok azonnal rács mögé dugják a menedékkérőket, többeket megbilincselnek és rabláncon vezetnek, mintha köztörvényes bűnözők lennének. Ezeknek a személyeknek a nagy része azért hagyta el hazáját, mert valamilyen trauma érte és remélték, hogy Európában jobb bánásmód vár rájuk, ehelyett fogdába zárják őket. 2010-ben az Orbán-kormány szigorította a menekültügyi és bevándorlási törvényt, aminek értelmében a korábbi hat hónapról

⁷⁴ Inotai Edit – Lencsés Károly: Rácsok, bilincsek, tabletták – Üdvözljük Magyarországon! 2012. 03. 21. http://nol.hu/belfold/20120321-racsok_bilincsek_tablettak; letöltés ideje: 2012. 03. 30.

⁷⁵ Inotai Edit – Lencsés Károly: Rácsok, bilincsek, tabletták – Üdvözljük Magyarországon! 2012. 03. 21. http://nol.hu/belfold/20120321-racsok_bilincsek_tablettak; letöltés ideje: 2012. 03. 30.

tizenkét hónapra emelték az idegenrendészeti őrizet maximális idejét.⁷⁶ Ez ellen nincs fellebbezés, így több menekült akár egy évig is bezárva élhet. A Pro Asyl vizsgálata szerint azokat a menekülteket, akik nehezen viselik a bezártságot és magatartásuk megváltozik, erős nyugtatókkal próbálják kezelhetővé tenni. Sok menekült orvosi és pszichológiai kezelésre szorulna, ehelyett csak gyógyszereket, kiváltképp nyugtatókat kap. Sokszor nincs lehetőség arra, hogy a fogdában nyelvi vagy integrációs tanfolyamon vehessenek részt.

Magyarország jelenleg Szerbiát és Ukrajnát is biztonságos országnak tekinti, így sok menekültet oda toloncolnak vissza. Szerbia még Törökországot is biztonságos országnak véli, így ők oda küldik vissza őket. A menekültek ezt a helyzetet úgy élik meg, hogy a hatóságok „labdázna” velük.

Németország ennek ellenére nem állította le a menekültek visszaküldését Magyarországra. Úgy vélik, hogy bár vannak a magyar rendszerben hiányosságok, de amíg nincsenek konkrét bizonyítékok az embertelen és jogsértő magatartásra, addig a Dublin II. értelmében visszatoloncolják ide a menekülteket. A német belügyminiszter üdvözölte, hogy Magyarország 2011-ben levette Szíriát a biztonságos harmadik országok listájáról, habár akkor már javában zajlott a polgárháború.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal vezetője Végh Zsuzsanna az előbbiekre reagálva azt nyilatkozta, hogy schengeni külső határként nagyon komoly feladatot jelent az, hogy az ország határozottan fellépjen az illegális migránsokkal szemben. A BÁH szerint ők mindent az európai uniós normáknak megfelelően végeznek. *„Magyarországon külföldieket azért nem vesznek őrizetbe, mert menedékjogot kérnek, és ez vonatkozik azokra is, akiket a dublini rendeletek alapján küldtek vissza hozzánk – jelentette ki a főigazgató. Őrizetbe csak azok kerülhetnek, akik korábban már kértek menedéket Magyarországon, azonban az eljárást a hatóság vagy a bíróság –a kérelem megalapozatlansága okán vagy a kérelmező illegális külföldre távozása miatt – nemzetközi védelem biztosítása nélkül zárta le.”*⁷⁷ *„...Végh Zsuzsanna szerint az illegálisan érkező és nálunk tartózkodó személyekkel szemben az idegenrendészeti intézkedések végrehajtásának érdekében van szükség. Gyakori ugyanakkor, hogy a külföldiek idegenrendészeti őrizetben nyújtanak be menedékjog iránti kérelmet, amely azonban nem jelenti azt, hogy automatikusan visszanyernék a szabadságukat. Erre csak azokban az esetekben kerül sor, melyekben a menekültügyi hatóság megállapítja a védelem szükségességét. Ezek a személyek nyitott befogadó állomásra kerülnek, ahol hozzáférhetnek a számukra jogszabályban biztosított*

⁷⁶ Inotai Edit – Lencsés Károly: Rácsok, bilincsek, tabletták – Üdvözljük Magyarországon! 2012. 03. 21. http://nol.hu/belfold/20120321-racsok_bilincsek_tablettak; letöltés ideje: 2012. 03. 30.

⁷⁷ Inotai Edit – Lencsés Károly: Rácsok, bilincsek, tabletták – Üdvözljük Magyarországon! 2012. 03. 21. http://nol.hu/belfold/20120321-racsok_bilincsek_tablettak; letöltés ideje: 2012. 03. 30.

ellátásokhoz és támogatásokhoz, beleértve a magyar nyelv tanulásának lehetőségét is. Biztosított az őrizetben lévők megfelelő egészségügyi ellátása is. Gyógyszereket kizárólag orvosi vizsgálat alapján kaphatnak, erős nyugtatószereket pedig csak olyan külföldinek adnak, aki magát kábítószerfüggőnek vallja, és a kezelést szakorvos is indokoltnak tartja.”⁷⁸

A Helsinki Bizottság abban egyetért a Pro Asyl szervezettel, hogy az őrzött szállásokon nincs minden rendben. A kiskunhalasi szálláson több menekült jelezte, hogy a fegyveres biztonsági őrök erőszakosan bántak velük és sok esetben rasszista megjegyzéseket tettek. Az egyik ört elbocsátották, másik kettőt elítéltek,⁷⁹ de ez nem oldja meg a fennálló feszültséget. A Helsinki Bizottság ezenfelül jelezte, hogy a kirendelt ügyvédek nem rendelkeznek érdemi információval a menekültekkel kapcsolatban, így tisztességes bírósági felülvizsgálatról is nehéz beszélni.

Az ORFK szerint a rossz bánásmód nem általános, szerintük azok élnek ilyen jellegű panasszal, akik áthágyják a szabályokat és összetűzésbe kerülnek az őrökkel.

A Strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága 2012. januári döntésében felfüggesztette egy szudáni menedékkérő visszatoloncolását Ausztriából Magyarországra.⁸⁰ A szudáni menedékkérő ideiglenes intézkedést kért a bíróságtól, hogy az osztrák hatóságok ne küldjék vissza a Dublin II. értelmében. A strasbourgi bíróság csak a legindokoltabb esetben ad helyt ilyen kérelmeknek, olyan esetekben, ha felmerül a kínzás vagy embertelen bánásmód ténye. Pardavi Márta a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke így nyilatkozott ebben a kérdésben: *„Rendkívül súlyos kritika a menedékkérő Ausztriából való visszaküldésének strasbourgi felfüggesztése a magyar menekültügy számára. Haladéktalanul felül kell vizsgálni az idegenrendészeti fogvatartás szabályozását és gyakorlatát, és azt, hogy a menedékkérőket Szerbiába visszaküldik, holott az nem biztonságos számukra. Ha a helyzeten nem javít a kormány, további kritikákra és elmarasztalásokra kell számítani.”*

Ezekből a felmérésekből és jelentésekből egyértelműen látszik, hogy ma Magyarországon menekülni nagyon nehéz helyzet. Hazánk évente mindössze körülbelül 250

⁷⁸ Uo.

⁷⁹ <http://helsinki.hu/ket-ujabb-rendort-itelt-el-a-2006-os-bantalmazasok-kapcsan-a-fovarosi-itelotabla>; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

⁸⁰ <http://helsinki.hu/strasbourg-szerint-a-kinzas-tilalmat-sertheti-magyarorszag>; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

menedékkérőnek⁸¹ biztosít menedéket, akik számára a bürokratikus akadályok, illetve a társadalmi ellenszenv és visszautasítás miatt nehéz a társadalmi beilleszkedés.

Látható gondok és hiányosságok vannak a magyar menekültügyi szabályozásban, amire egyre többen hívják fel a törvényhozók és a hatóságok figyelmét és sürgős megoldást várnak a problémák kezelésére.

⁸¹ <http://helsinki.hu/strasbourg-szerint-a-kinzas-tilalmat-sertheti-magyarorszag>; letöltés ideje: 2012. 04. 01.

IX. Összefoglalás

Hova igyekeznek a menekültek? Minden menekültnek más-más az indoka és célja, de abban egyet lehet érteni, hogy a menekültek egy jobb világot, boldogabb életet és jövőt remélnek. Sokan csalódnak, nem azt kapják, amit reméltek. Elfogják őket a határon, majd menekülttáborba zárják őket, és belekerülnek egy bonyolult, bürokratikus rendszerbe, ahonnan hónapokon, akár éveken keresztül nincsen kiút. Sokan ezen okok miatt újra elmenekülnek és bujkálnak, ami tovább rontja a boldogulásuk esélyeit.

A Debreceni Befogadó Állomáson, a Menedék Egyesületnél végeztem a kötelező egyetemi szakmai gyakorlatomat. Ennek köszönhetően megismerhettem különféle menekült sorsokat, és jobban beleláthattam a menekültügyi rendszer működésébe. A gyakorlat előtt kevés információm volt a Magyarországon élő menekültekről és táborokról. Úgy tapasztalom, hogy a magyar társadalom nagy részének nincs érdemi információja erről a problémáról, ami hazánkban is jelen van. A források feldolgozásakor több újságcikket is elolvastam, ahol megdöbbentő kommentek⁸² is olvashatóak. Többben olyan véleményt alkottak, hogy remélik, a magyarok negatív hozzáállása a külföldiekhez minél inkább terjed a világban, annál kevesebb menekült, bevándorló érkezik majd hazánkba. Ez a gondolat teljesen szemben áll az európai értékekkel, és talán ez az egyik oka, hogy az itt élő menekültek nem látják célnak, vagy nem maradnának hosszú távon Magyarországon. Ezek szomorú adatok, mert így a multikulturalizmus eszméje elérhetetlen és hazánk egyre inkább elzárt világ lesz.

Magyarország nem célország, ez teljesen egyértelmű, viszont a hazánkban élő menekülteknek igyekeznünk kell megadni a biztonságot és a jobb életet, hiszen olyan traumákat éltek át, amit sok magyar elképzelni sem tud.

A menekültkérdés aktuális és jelentős téma. A dolgozatom konklúziója, hogy a szabályozás bürokratikus, sok esetben átláthatatlan, hiszen egy menekültnek sok, egymással akár ellentétes szabálynak, feltételnek és kötelességnek kell megfelelnie. A debreceni táborban a saját tapasztalataim szerint a menekültek megfelelő körülmények között élnek és az ott működő szervezetek mindent megtesznek a személyes jólétükért.

Érdemes ezzel a kérdéssel foglalkozni és erről beszélni, hiszen volt olyan időszak, amikor a mi honfitársaik kerültek olyan helyzetbe, hogy menekülniük kellett, akkor minket sok

⁸² Inotai Edit – Lencsés Károly: Rácsok, bilincsek, tabletták – Üdvözljük Magyarországon! 2012. 03. 21. http://nol.hu/belfold/20120321-racsok_bilincsek_tablettak; letöltés ideje: 2012. 03. 30.

helyen befogadtak, most a mi feladatunk, hogy a menekülő embereket befogadjuk és integráljuk őket, hogy új életet tudjanak kezdeni.

X. Felhasznált irodalom

Cím: http://www.bbc.co.uk/hungarian/specials/1142_factfile_migrat/page4.shtml

1. Monográfiák:

- *A világ menekültjeinek helyzete – a humanitárius segítségnyújtás öt évtizede.* Budapest: ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Magyarországi Képvisellete, 2000.
- CSERESNYÉS Ferenc: *Migráció az ezredfordulón.* Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 2005.
- DR. KONDOROSI Ferenc: *Rend és szabadság: esély Európában.* Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010.
- HALÁSZ Iván: *Állampolgárság, migráció és integráció: a modern politikai közösségek dilemmái az Európai Unióban.* Budapest: MTA Jogtudományi Intézet, 2009.
- KŐSZEG Ferenc: *Menedékjog a magyar gyakorlatban: kézikönyv a menekültügyi eljárás résztvevői számára.* Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó, 2001.
- LÉKÓ Zoltán (szerk.): *A migrációs jog kézikönyve.* Budapest: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, 2009.
- MILBORN, Corinna: *Európa: az ostromlott erőd.* Pécs: Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója, 2008.
- PÓCZIK Szilveszter – DUNAVÖLGYI Szilveszter (szerk.): *Nemzetközi migráció – nemzetközi kockázatok.* Budapest: HVG-ORAC Kiadó, 2008.
- SIK Endre – TÓTH Judit (szerk.): *Táborlakók, diaszpórák, politikák.* Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete, 1996.
- SIK Endre (szerk.): *A migráció szociológiája.* Budapest: Szociális és Családügyi Minisztérium, 2001.
- SZABÓ A. Ferenc: *A nemzetközi migráció és korunk biztonságpolitikai kihívásai.* Budapest: Zrínyi Kiadó, 2006.

2. Tanulmányok, cikkek:

- NAGY Boldizsár: Lehet-e morális a migrációs politika. *Liget Folyóirat*, 1997. No. 2.
- CSERESNYÉS Ferenc: Menekültpolitika és határellenőrzés. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, 2005.
→ <http://www.pecshor.hu/periodika/2005/cseresnyes.pdf>; letöltés ideje: 2011. 12. 20.
- HABLICSEK László – TÓTH Pál Péter: A nemzetközi vándorlás hatása a magyarországi népesség számának alakulására 1994 – 2010 között
→ http://www.kettosallampolgarsag.mtaki.hu/tanulmanyok/moi_nepesseg_alakulas_a.pdf; letöltés ideje: 2012. 02. 22.
- WETZEL Tamás: A magyar migrációs jog története. *Iustum Aequum Salutare*, V. 2009/2. 205-217. oldal.
→ <http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/20092sz/15.pdf>; letöltés ideje: 2012. 03. 03
- KOLLER Inez: Migrációs trendek Európában.
→ http://publikon.hu/application/essay/490_1.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 03.
- KÁDÁR Gergely Péter: Európa válaszáton: A multikulti vége?
→ http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/kp_europa_valaszuton_110816.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 03.
- ÖRKÉNY Antal – SZÉKELYI Mária: Az idegen Magyarország
→ http://www.mtaki.hu/kutatasi_programok/bevanderlok_magyarorszagon/04_survey_Orkeny_Szekelyi.pdf; letöltés ideje: 2012. 03. 10.
- SIK Endre – SIMONOVICS Bori: Migráns esélyek, Budapest: Társi Zrt., 2012. március 10.
→ <http://www.scribd.com/doc/79959005/Migrans-eselyek-es-tapasztalatok#source:facebook>; letöltés ideje: 2012. 03. 10.

3. Dokumentumok:

- A menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény
<http://www.unhcr-centraleurope.org/hu/pdf/informacioforrasok/egyezhmenyek/az-1951-es-egyezhmeny-es-az-1967-es-kiegeszito-jegyzokonyv.html>; letöltés ideje: 2011. 11. 11.

4. Statisztika:

- Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal:
<http://www.bmbah.hu/statisztikak.php?specialization=1>; letöltés ideje: 2012. 01. 10.
- ILLÉS Sándor – LUKÁCS Éva (szerk.): Migráció és statisztika, Budapest: Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézet, 2002.
<http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Kutjelek/KJ71Migracio.pdf>;
letöltés ideje: 2012. 03. 04.

5. Internetes (web) lapok:

- www.ksh.hu
- www.bah.hu
- www.unhcr.org
- www.unhcr-centraleurope.org
- www.unrefugees.org
- www.eur-lex.europa.eu
- www.menedek.hu
- www.ec.europa.eu
- www.demografia.hu
- www.ittvagynk.eu
- www.menekultek.artemisszio.hu
- www.jogiforum.hu
- www.helsinki.hu
- www.proasyl.de